

1	INLEDNING	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Problemdiskussion	3
1.3	Problemformulering	5
1.4	Syfte	5
1.5	Avgränsningar	5
1.6	Definition av små och medelstora bolag	6
1.7	Målgrupp	7
1.8	Disposition	7
2	METOD	8
2.1	Övergripande angreppssätt	8
2.1.1	Referensram	8
2.1.2	Perspektiv	8
2.2	Förklarings- och förståelseansatser	8
2.3	Handgripligt angreppssätt	11
2.3.1	Utgångspunkt	11
2.3.2	Tillvägagångssätt	12
2.4	Källkritik	15
2.4.1	Studien av årsredovisningar	15
2.4.2	Litteraturstudien	15
2.4.3	Intervjuer	15
3	STUDIEN AV ÅRSREDOVISNINGAR	17
3.1	Förvaltningsberättelsen	17
3.1.1	Undersökningen	18
3.2	Resultaträkningen	19
3.2.1	Undersökningen	20
3.3	Balansräkningen	22
3.3.1	Undersökningen	23
3.4	Tilläggsupplysningarna	24
3.4.1	Undersökningen	26
4	PÅVERKANDE FAKTORER	29
4.1	Praxis	29
4.2	God sed	30
4.2.1	God redovisningssed	30

4.3	Redovisningsteori	31
4.4	Politiska faktorer	32
4.4.1	Bokföringsnämnden	33
4.4.2	Redovisningsrådet	33
4.4.3	FAR	33
4.4.4	SRF	34
4.4.5	De normgivande organens roll i framtiden	34
4.5	Ekonomiska förutsättningar	35
4.6	Normer och lagstiftning	35
4.6.1	ÅRLs inverkan på praxis	35
4.6.2	Förenklingar för små och medelstora bolag	36
4.6.3	Hur behov av normgivning uppstår	37
4.6.4	Spridningen av nya normer	37
4.6.5	Små och medelstora bolags påverkan på normbildningen	37
4.7	Användare	38
5	INTERVJUER MED REVISORER	41
6	SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	48
6.1	Förvaltningsberättelsen	48
6.2	Resultaträkningen	49
6.3	Balansräkningen	50
6.4	Tilläggsupplysningarna	50
6.5	Slutsatser	51
6.6	Alternativa angreppssätt och förslag till fortsatt forskning	52
7	KÄLLFÖRTECKNING	53
7.1	Publicerade källor	53
7.2	Muntliga källor	55
7.3	Elektroniska källor	55

1 Inledning

I detta kapitel presenteras ämnesval och problemdiskussion, samt den problemformulering detta utmynnat i. Vidare redogörs för uppsatsens syfte och avgränsningar. Avslutningsvis presenteras uppsatsens fortsatta disposition..

1.1 Bakgrund

Den nya årsredovisningslagen¹ som trädde i kraft den 1/1 1997, har inneburit en del nyheter och förändringar gentemot tidigare lagstiftning. Bland revisorer och ekonomipersonal på företag, samt de intressenter som använder årsredovisningen för bedömning av företags framtidsutveckling, upplevdes i samband med övergången, svårigheter vid definitioner, klassificering och gränsdragning mellan olika poster. Både konkreta tillämpningsfrågor och tolkningsproblem har varit ständigt återkommande i olika undersökningar, artiklar² och debatter. Den nya lagstiftningen är i likhet med många andra lagar främst utformad efter de större bolagens förutsättningar, och de undersökningar som gjorts av årsredovisningspraxis behandlar nästan uteslutande börsnoterade bolag. Två exempel är Rundfelts årligen återkommande "Tendenser i börsbolagens årsredovisningar" och Ernst & Youngs studie av årsredovisningspraxis i börsnoterade bolag³. Genom dessa undersökningar åskådliggörs vad som anses vara praxis i årsredovisningar för företag av denna storlek. Däremot har få studier gällande årsredovisningspraxis i små bolag gjorts, varför man inte med säkerhet kan säga vad som utgör praxis i dessa. Detta har motiverats med att de små bolagen förutsätts följa den praxis som finns i de större⁴.

Andelen små och medelstora bolag i Sverige ökar från år till år, och tillväxt och sysselsättning anses i stor utsträckning vara beroende av de mindre bolagens utveckling. Mer än nittionio procent av alla svenska företag har mindre än 200 anställda, och nästan hälften av alla yrkesverksamma svenskar i den privata sektorn arbetar i småföretag⁵. Under vår studietid vid Lunds Universitet har dessutom fokus i undervisningen oftast legat på stora börsnoterade bolag, och det är mycket sällan som vi kommit i kontakt med eller arbetat med fall där det rört sig om mindre, icke börsnoterade företag. Även i den litteratur som vi har arbetat med är småbolagen klart underrepresenterade. Mot bakgrund av ovanstående ser vi ett stort intresse i att undersöka årsredovisningspraxis i dessa bolag.

1.2 Problemdiskussion

Enligt Financial Accounting Standards Board (FASB) skall ett företag genom sin redovisning tillhandahålla sådan information att nuvarande och potentiella placerare och kreditgivare skall kunna göra rationella placerings- och kreditbeslut angående företaget i fråga. Placerare och

---

¹ ÅRL (1995:1554)

² Arnell & Gunnarsson (1999)

Gustafsson, Kim & Liw (1999)

³ Kylebäck & Brännström (1998), s.129 ff

⁴ Edenhammar & Hägg, (1997) s.41

⁵ Statistiska Centralbyrån (1998)

kreditgivare skall alltså genom att studera ett företags redovisning kunna bedöma beloppen, tidpunkten och osäkerheten av framtida kassaflöden i form av ränta eller utdelning. Eftersom de kassaflöden, som kommer investerare eller kreditgivare till godo, stammar från de kassaflöden som genereras av företagets verksamhet, skall man genom ett företags redovisning kunna tillgodogöra sig information om beloppen, tidpunkten och osäkerheten gällande det nettokassaflöde som genereras av verksamheten. Ett företags redovisning skall också innehålla information om dess ekonomiska resurser och de anspråk som finns på dessa resurser i form av skulder och eget kapital.⁶

FASB hävdar att de intressenter som redovisningen vänder sig till i första rummet är placerare och kreditgivare, och att dessa intressenter skall kunna använda redovisningen som ett besluts- och prognosunderlag. Dessa intressenter har i sig möjligen ett större intresse för börsnoterade bolag än privatägda. Därför kan man tänka sig att det är placerare och analytiker samt kreditgivare som har varit och är påverkande när det gäller utveckling av årsredovisningarnas utseende och andra redovisningshandlingar för företag som är börsnoterade. Därigenom har utvecklingen på detta område påverkats i en viss riktning.

I små och medelstora, icke börsnoterade bolag finns andra intressentgrupper. Mest framträdande av dessa intressenter är kanske kreditgivare i form av banker eller leverantörer, men även kunder är en grupp som borde ha intresse av bolagets årsredovisning. Vilka krav ställer dessa intressenter på redovisningen och årsredovisningen? Skiljer sig kraven på dessa bolag väsentligt från de krav som ställs på redovisningen från publika bolag, och i så fall på vilket sätt? Är det lika relevant för mindre, privatägda bolag att framställa en gedigen och ”bra” årsredovisning, trots att man inte har en bolagsstämma med ”100-tals ägare” att försvara sig inför? Vilket syfte har årsredovisningen i de små och medelstora bolagen? Vilken eller vilka instanser är normgivande när det gäller årsredovisningspraxis i mindre bolag, och vilken påverkan har dessa grupper på årsredovisningarnas utseende och innehåll? Vad är praxis i de företag som ej är börsnoterade? – Diskuteras möjligen redovisningsfrågor inom de olika branschorganisationerna, och är det i så fall här som utvecklingen drivs framåt? Eller är det istället de hela tiden växande och globalt verksamma revisionsbyråerna som driver utvecklingen, även för mindre, privatägda bolag? Innebär det i så fall att årsredovisningarna standardiseras i allt större utsträckning?

Kanske skiljer sig också processen med att ta fram årsredovisningar åt, mellan stora bolag och små och medelstora bolag. En orsak till det skulle kunna vara att större företag ofta har en mer komplicerad affärssituation, med exempelvis utländska dotterbolag, men det kan också finnas principiella skillnader. Hur går revisionsprocessen och framtagandet av årsredovisningen till rent praktiskt i små och medelstora bolag? Finns det några signifikanta skillnader mot hur det går till i stora bolag, och vilka är i så fall dessa skillnader? Vilka problem finns vid framtagandet av årsredovisningen? Vilka problem ser revisorn? Är det samma problem år efter år? Vad skulle kunna göras för att åtgärda dessa problem?

Detta leder oss in på frågan: vilken roll spelar revisorn eller revisionsbyrån i små och medelstora bolag? Gör de speciella förhållanden som råder i dessa bolag, att revisorn främst fungerar som en rådgivare? Hur ser de löpande kontakterna mellan VD och revisor, eller ekonomichef och revisor, ut under räkenskapsåret?

---

⁶ Hendriksen & van Breda (1992), s.127

Vad finns det för lagstiftning och rekommendationer på området? Är det någon skillnad i den lagstiftning som gäller för stora bolag jämfört med den som gäller för små och medelstora bolag? Hur ser en typisk årsredovisning för ett icke börsnoterat bolag ut? Finns det några generella skillnader mellan årsredovisningarna från icke börsnoterade bolag och börsnoterade?

Är rekommendationer från exempelvis Redovisningsrådet egentligen utformade för att tillfredsställa de intressentgrupper som finns i börsnoterade bolag? Hur ser de små och medelstora bolagen på lagstiftning och rekommendationer? Upplever man från dessa bolags håll att lagstiftning och rekommendationer bara ”sätter käppar i hjulen”.

Som framgår av ovanstående problemdiskussion har vi funnit en mängd intressanta frågeställningar rörande årsredovisningen och arbetet med denna i små och medelstora bolag. Vi har dock inte för avsikt att besvara alla de frågor som uppkommit, utan kommer istället att koncentrera vår undersökning till de som formuleras i nedanstående problemformulering.

1.3 *Problemformulering*

Med utgångspunkt i ovanstående problemdiskussion frågar vi oss vad som utgör årsredovisningspraxis med avseende på utformning och innehåll i små och medelstora aktiebolag. Vilka är de faktorer som påverkar årsredovisningspraxis samt utvecklingen av den? Vilken roll har exempelvis revisorn, vilken eller vilka instanser är normgivande och vilka är intressenterna?

1.4 *Syfte*

Syftet med uppsatsen är att beskriva och förklara årsredovisningspraxis i små och medelstora, icke börsnoterade aktiebolag.

1.5 *Avgränsningar*

I samband med införandet av ÅRL trädde också två andra lagar i kraft: ”årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag” samt ”lag om årsredovisning i försäkringsbolag”. I uppsatsen behandlas dock endast de bolag som omfattas av ÅRL.

1.6 Definition av små och medelstora bolag

Det finns en mängd olika definitioner på små och medelstora aktiebolag. Ett sätt att klassificera är efter storleksklass. Aktiebolagen indelas, förutom i privata och publika⁷, enligt ÅRL med avseende på den finansiella information som bolagen måste avge. Denna klassifikation faller inom ramen för EGs fjärde direktiv, som sätter gränsvärden för vad som är att betrakta som små och medelstora bolag. Direktivet innehåller vidare regler för de förenklingar, gällande den externa redovisningen i små och medelstora företag, som medlemsstaterna kan besluta om. Vidare kan medlemsstaterna besluta om man vill följa de gränsvärden som EG-direktivet föreskriver eller ej. Enligt fjärde direktivet⁸, 11:e artikeln, definieras småföretag såsom bolag som överskrider högst ett av följande tre gränsvärden:

- balansslutningen 2,5 miljoner euro
- nettoomsättningen 5 miljoner euro
- 50 anställda

Medelstora bolag definieras enligt 27:e artikeln och får överskrida ett av följande tre gränsvärden:

- balansslutning 10 miljoner euro
- nettoomsättning 20 miljoner euro
- 250 anställda

I Sverige är gränsvärdena för små bolag:

- balansslutning 24 MSEK
- 10 anställda

samt för medelstora bolag

- balansslutning på högst 1000 basbelopp
- 200 anställda

I Sverige är lagstiftningen strängare än vad EG-direktivet förordar. ÅRL tillämpar endast två av gränsvärdena och dessa ligger lägre än gränserna i EG-direktivet. Vi kommer fortsättningsvis att använda oss av den svenska definitionen för 10/24-bolag då vi talar om ”småbolag” och 200/1000-bolag då det gäller ”medelstora bolag”, eftersom det är denna definition som används i ÅRL.

Med begreppet ”bolag” avses den rent juridiska strukturen, emedan begreppet ”företag” speglar den organisatoriska strukturen och är alltså i den meningen ett vidare begrepp. Vi är medvetna om de formella skillnaderna mellan dessa begrepp, men kommer, för att främja läsbarheten, fortsättningsvis att använda oss av begreppen företag, bolag och aktiebolag synonymt.

---

⁷ ABL i kap 3§

⁸ EuroLex hemsida

1.7 Målgrupp

Uppsatsen vänder sig i första rummet till studenter med ett intresse för årsredovisningsfrågor, men också till andra med intresse för svenska små och medelstora bolags förutsättningar i denna fråga.

1.8 Disposition

Uppsatsen innehåller sex kapitel. Vi ser ingen anledning att diskutera kapitel 1, Inledning, och kapitel 2, Metod, men däremot kan det vara av värde för läsaren att vi djupare redogör för dispositionen av kapitel 3, 4, 5 och 6.

I uppsatsens syfte ingår att *beskriva* årsredovisningspraxis i små och medelstora aktiebolag och i kapitel 3 presenteras undersökningen av de tjugo årsredovisningarna samt resultatet därav. På detta sätt inleds uppsatsen på ett naturligt sätt med att läsaren får ta del av vad som är faktiskt förekommande praxis.

I syftet ingår vidare att ge en *förklaring* till varför årsredovisningspraxis är som den är. Vår ansats är att identifiera de *faktorer* som påverkar praxis samt att diskutera dessa. Därigenom anser vi att ges en förklaring till praxis. I kapitel 4 redogörs för dessa faktorer i en presentation av den information som vi erhållit genom litteraturstudien.

Då revisorer har en stor inverkan på årsredovisningspraxis har sex revisorer intervjuats. En redogörelse för intervjuerna och det som framkom under dessa görs i kapitel 5. Vi anser att revisorerna visserligen tillhör gruppen påverkande faktorer, men valde att redovisa intervjuerna i eget kapitel istället för i kapitel 4. De frågor som ställdes till revisorerna rör flera av de olika påverkande faktorerna och om sammanställningen av intervjuerna skulle styckats upp för att passa under respektive påverkande faktor, hade tillgängligheten och läsbarheten blivit lidande.

I kapitel 6, Sammanfattning och slutsatser, sammanfattas resultaten från de tre delstudierna genom att vi diskuterar samt drar slutsatser utifrån det som framkommit av de tre delstudierna. Dispositionen följer i stort den i kapitel 3, där underrubrikerna överensstämmer med vad som skall finnas i en årsredovisning, det vill säga förvaltningsberättelse, resultaträkning, balansräkning och tilläggsupplysningar.

Avsaknaden av ett kapitel benämnt "Analys", beror dels på att undersökningen av årsredovisningarna är en analys i sig, där gällande lagar och normer använts som analysmodell och dels på att de svar vi erhållit vid intervjuerna analyserats i samband med presentationen.

2 Metod

I detta kapitel redogör vi för hur vi gått tillväga för att uppnå vårt syfte. Inledningsvis diskuteras det övergripande angreppssättet. Denna diskussion följs av en redogörelse för vårt handgripliga angreppssätt.

2.1 Övergripande angreppssätt

2.1.1 Referensram

Det grundläggande intresset för redovisning och revision, både vad gäller teori och praktik, är utgångspunkt till denna uppsats. Gemensamt för oss är att vi alla har läst fördjupningskurser i redovisning på kandidat- och magisternivåerna. Vi är medvetna om att de förkunskaper vi besitter och de politiska åsikter vi har i viss mån kan ha färgat såväl analys som slutsats. Eftersom vi alla har nära kontakter med personer verksamma inom mindre privatägda bolag kan vi inte helt bortse från att detta skulle kunnat ha påverkat oss under arbetets gång. Vi ser dock inte detta som ett problem eftersom avsikten med vår uppsats är att kartlägga ett fenomen och inte att göra en subjektiv bedömning av det.

2.1.2 Perspektiv

I vår undersökning har vi antagit rollen som extern observatör, och utifrån detta perspektiv gjort en kartläggning av årsredovisningspraxis i små och medelstora bolag. Som extern observatör är det viktigt att få alla berörda parter syn på saken, och i det system som vi anser att man bör undersöka för att kunna ge en komplett bild återfinns ett antal aktörer. Vi har identifierat tre aktörsgrupper: revisorer, normgivande organ samt bolag som är skyldiga att avge en årsredovisning. Vi alternerar mellan de tre synsätten genom intervjuer med ett antal revisorer och en representant för ett normgivande organ samt gjort en undersökning av tjugo bolags årsredovisningar. Var och en av de tre aktörsgruppernas synsätt inkluderas således i uppsatsen.

2.2 Förklarings- och förståelseansatser

Vi har i uppsatsarbetet antagit ett *positivistiskt* synsätt, som till skillnad från *hermeneutiken* kännetecknas av ett objektivt förhållningssätt⁹. Enligt Auguste Comte, upphovsmannen till positivismen, skall kunskapen vara verklig och tillgänglig för våra sinnen och för vårt förstånd. De centrala tankarna hos positivisterna är att det finns en sann verklighet och att om

---

⁹ Rosengren & Arvidson, (1992), s. 6

ett påstående ska anses vara vetenskapligt måste det uttrycka något om verkligheten. Påståendet ska gälla generella samband, och dessa uttrycks med fördel i ett logiskt-analytisk eller matematiskt språk. I den senare positivismen har kravet på verifikation mildrats eftersom det har visat sig vara omöjligt att uppfylla. Kravet är att forskaren ska ta fram fakta som har hög grad av säkerhet och är oberoende av den som gör påståendet; forskningen ska vara objektiv¹⁰. Våra olika av varandra oberoende delstudier bidrar till att öka uppsatsens objektivitet, genom att vi på så sätt inkluderar de tre aktörsgruppernas synsätt.

Forskning kan syfta till att ta fram kunskap för att beskriva samt skapa modeller och teorier kring olika fenomen. Beroende på hur långt den tidigare forskningen kring fenomenet kommit, kommer den kunskap som forskningen ger vara av olika karaktär: den kan vara *explorativ*, *deskriptiv* eller *explanativ*.¹¹ Något generaliserat kan man hävda att dessa tre typer representerar olika stadier av forskning på väg mot en teori. *Explorativa undersökningar* har till syfte att utforska och genomförs då ett problemområde inte är tillräckligt känt eller då det finns brister i tillgänglig kunskap. En explorativ undersökning kan genomföras för att generera intressanta frågeställningar för framtida undersökningar, huvudundersökning, men kan också ingå som ett första led i till exempel en hypotesprövande undersökning, förundersökning. *Deskriptiva undersökningar* syftar till att beskriva och är den vanligaste undersökningsformen inom beteendevetenskaplig forskning. Beskrivningarna kan gälla individer, situationer eller skeenden, det vill säga olika fenomen. *Explanativa undersökningar* används då syftet med studien är att ge en förklaring till ett fenomen. Utifrån de teorier och den mängd kunskap som erhållits, framförallt från deskriptiva studier, formulerar forskaren hypoteser som sedan provas empiriskt.¹²

Vår studie av årsredovisningspraxis i små och medelstora aktiebolag är inledningsvis av *deskriptiv* karaktär, där utgångspunkten är årsredovisningar samt relevant skriftligt material, såsom tidigare studier av årsredovisningspraxis. Övervägande delen av det material och de förklaringsansatser som redan finns inom området behandlar enbart den praxis som förekommer i stora aktiebolag. Detta material gav oss dock en ram för undersökningen. Då vi även haft för avsikt att redogöra för de *faktorer* som påverkar praxis i små och medelstora privatägda aktiebolag och ge en *förklaring* till praxis, övergår uppsatsen efterhand i en *explanativ* fas.

Forskning, åtminstone då den är positivistisk, kan indelas i *deduktiv* och *induktiv* forskning¹³. Uppsatsens syfte är att beskriva och förklara årsredovisningspraxis, vilket inledningsvis fick oss att mena att vi skulle använda oss av ett *induktivt* angreppssätt, som innebär att man utgår från en mängd enskilda fall och hävdar att ett samband som observerats i samtliga dessa också är generellt giltigt. Om man använder en *deduktiv* ansats formuleras däremot teoretiska antaganden ur befintliga teorier, för att därefter testas i en empirisk undersökning.¹⁴ Då det framgick att det inte var möjligt att använda enbart en omgång observationer insåg vi att den metod vi använde snarare måste beskrivas som *abduktiv*, en modell som är vanligt förekommande vid fallstudiebaserade undersökningar. Abduktion utgår liksom induktion från empiriska faktorer men avvisar inte teoretiska föreställningar och ligger således även nära deduktion.

---

¹⁰ Patel & Tebelius (1987), s. 29

¹¹ Rosengren & Arvidson (1992), s. 89

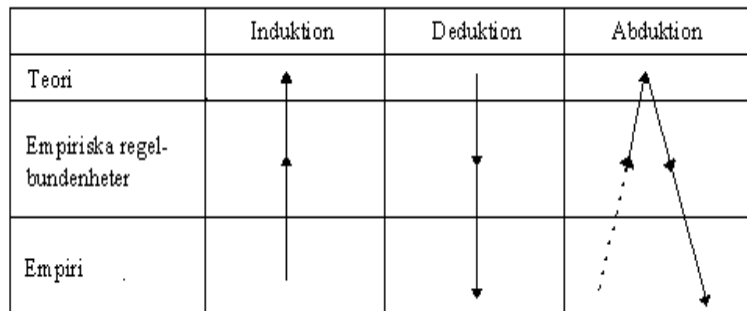
¹² Patel & Tebelius (1987), s. 53ff

¹³ Halvorsen (1992), s.15

¹⁴ Alvesson & Skoldberg (1994), s. 41ff

Analys av empiri kan kombineras med, eller föregripas av, tidigare teoristudier, för att underlätta upptäckt av mönster som ger förståelse. Skillnaden mellan abduktion och de övriga två förklaringsansatserna är att abduktion även innefattar *förståelse* av problemet.¹⁵

Figur 2.1 *Induktion, deduktion och abduktion.*

Källa: Omarbetad efter modell i Alvesson & Sköldberg, s. 45

Under processen sker en alternering mellan teori och empiri, där båda successivt omtolkas i skenet av varandra. Abduktion framstår i jämförelse med de andra två förklaringsansatserna som mer mångsidig och mer realistisk.¹⁶

I vårt fall innebar detta att vi i våra studier av teorier fann en modell, *The Financial Accounting Environment*, av de tre amerikanska läroboksförfattarna Wolk, Francis & Tearney¹⁷, som skulle kunna hjälpa att förklara årsredovisningspraxis. I denna modell har vi lagt in vår egen tolkning av begreppen samt kompletterat med synpunkter som framkommit under intervjuerna med revisorer och med experter. Vi har på detta sätt samlat och undersökt empiriska data, som vi jämfört med modellen. De begrepp och den modell som vi funnit relevanta har använts och gett oss en ram för vår vidare undersökning. Utifrån detta har vi gått tillbaka till fältet för att samla in ytterligare material, som vi sedan analyserats.

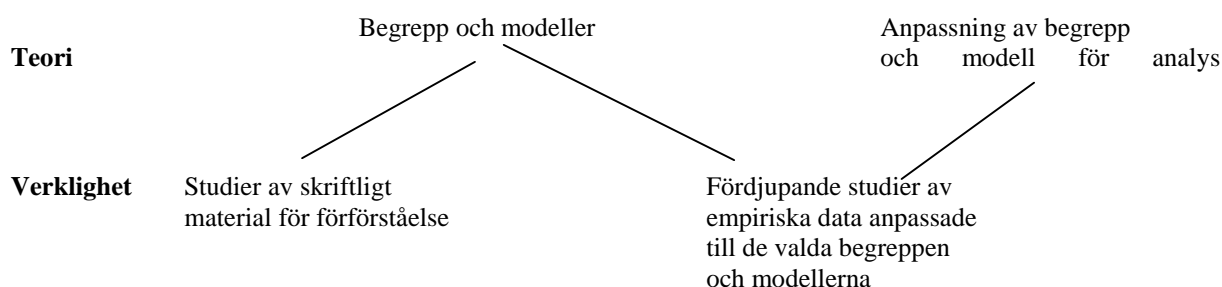
Sammanfattningsvis kan vårt övergripande angreppssätt åskådliggöras genom nedanstående modell, där den alternering mellan verklighet och teori som innefattas i abduktion tydliggörs.

¹⁵ Alvesson & Sköldberg (1994), s. 42

¹⁶ Alvesson & Sköldberg (1994), s. 115

¹⁷ Wolk, Francis & Tearney (1985), s. 8

Figur 2.2 Vårt tillvägagångssätt

2.3 Handgripligt angreppssätt

2.3.1 Utgångspunkt

Syftet med uppsatsen är att beskriva och förklara årsredovisningspraxis i små och medelstora icke börsnoterade aktiebolag. Vi beskriver och förklarar ett fenomen, där vi inriktar oss på att göra en studie av de förhållanden som existerar just nu, det vill säga göra en beskrivning av nutid.¹⁸ Det är alltså det empiriska fältet i form av faktiskt förekommande praxis i små och medelstora aktiebolag som fokuseras.

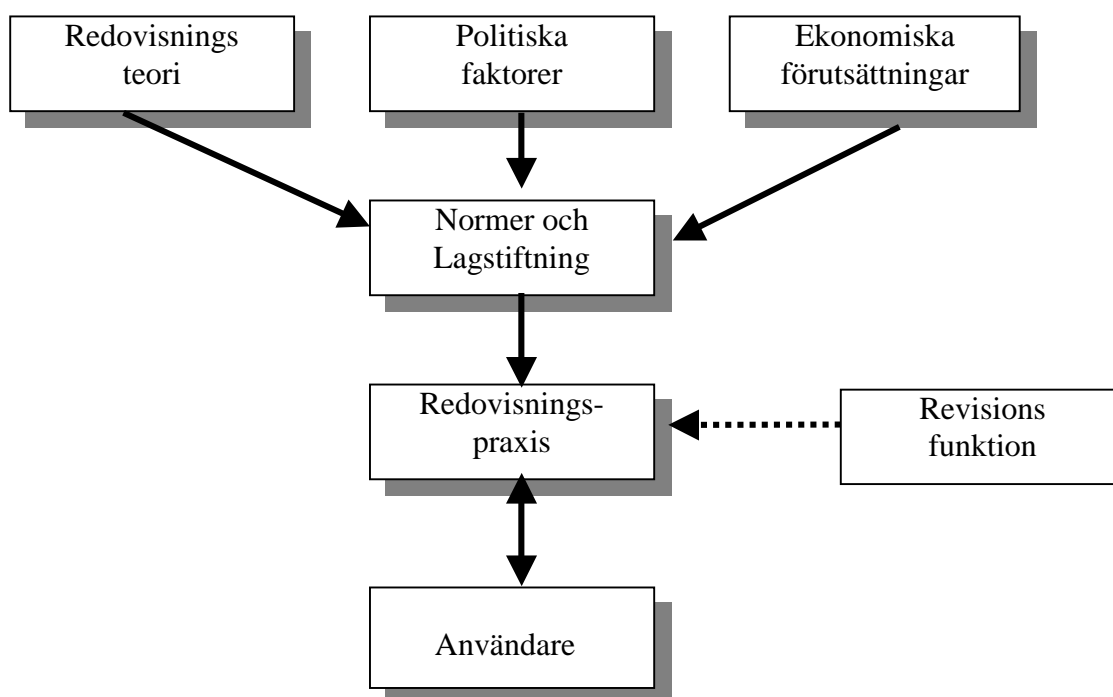
För att på ett strukturerat sätt kunna redogöra för årsredovisningspraxis samt de faktorer som påverkar utvecklingen av denna, har vi som utgångspunkt valt att använda modellen, *The Financial Accounting Environment*, av de amerikanska läroboksförfattarna Wolk, Francis & Tearney¹⁹. Samtliga delar i modellen behandlas men tyngdpunkten ligger på de som anses vara viktigast för förståelsen av uppsatsen. I enlighet med den information som framkommit under intervjuer och studier av skriftligt material har den anpassats något. Modellen fungerar som en abstraktion av verkligheten och beskriver det system i vilket praxis existerar och utvecklas. Då vi insamlat data om alla i modellen ingående delar, föranleder det oss att utgå från att vi insamlat en datamängd som får anses heltäckande. Vi har, med ett undantag²⁰, valt att inte blanda information från de olika delstudierna, något som vi anser skulle minska läsbarheten, tillgängligheten och överskådligheten för läsaren. Det beror på att det för att en kartläggning av de i modellen ingående delarna skall kunna göras, krävs att såväl primär- som sekundärdata insamlas och presenteras. Rent konkret betyder detta att vi inte vill presentera brottstycken ur intervjuerna med revisorer på olika ställen i uppsatsen, utan en redogörelse för dessa intervjuer sker samlat.

¹⁸ Patel & Tebelius, (1987), s. 54

¹⁹ Wolk, Francis & Tearney (1985), s. 8

²⁰ Litteraturstudien kompletteras med intervjun med Torulf Jönsson

Figur 2.5: *The Financial Accounting Environment*

Källa: Omarbetad efter Wolk, Francis & Tearney, s. 8

Enligt ovanstående modell kan de faktorer som påverkar normbildningen delas in i tre huvudområden, *redovisningsteori*, *politiska faktorer* samt *ekonomiska förutsättningar*. Redovisningsteori är den forskning som bedrivs inom redovisningsområdet, inom politiska faktorer återfinns sammanslutningar av bland andra revisorer och de som upprättar finansiella dokument, och ekonomiska förutsättningar innefattar makroekonomiska faktorer. Det resultat som kommer från normgivningsprocessen, *normer och lagstiftning*, i form av lagar, rekommendationer och uttalanden får effekter på redovisningspraxis. För att få en förståelse för vad praxis är och hur praxis utvecklas är alltså normgivningsprocessen och de normer som blir resultatet härur av central betydelse. Genom revisionsfunktionen har revisorerna även en indirekt påverkan på redovisningspraxis, men deras inverkan ses av läroboksförfattarna som starkare genom de politiska organ, *politiska faktorer*, som representerar revisorskåren. I originalmodellen tas ingen hänsyn till att intressenterna (användare) kan ha någon påverkan på redovisningspraxis, något som vi anser att de har, och vi har därför dubbelriktat pilen mellan redovisningspraxis och användare. Från bolagens sida eftersträvar man att tillgodose intressenternas informationsbehov genom årsredovisningarna, vilket bör innebära att intressenterna har en påverkan på praxis.

2.3.2 Tillvägagångssätt

Vårt primära syfte är att göra en beskrivning av årsredovisningspraxis, av ett fenomen, där vi inriktar oss på att göra en studie av de förhållanden som existerar just nu, det vill säga göra en beskrivning av nutid.²¹ Det är alltså det empiriska fältet i form av den faktiskt förekommande

²¹ Patel & Tebelius (1987), s. 54

praxis som finns i små och medelstora aktiebolag som fokuseras. För att göra studien hanterbar är det bara vissa aspekter som belyses, framförallt utseendet på små och medelstora aktiebolags årsredovisningar, vad man faktiskt redovisar, samt faktorer som påverkar det som redovisas. Detta resulterar i att vi har delat in vår undersökning i tre delstudier: en undersökning av företagens årsredovisningar, en litteraturstudie samt intervjuer med revisorer samt en expert inom området. De faktorer som tas upp kan inte var och en för sig förklara fenomenet årsredovisningspraxis utan ger istället, tillsammans med övriga delstudier, en inblick i praxis, samt orsakerna till utvecklingen av densamma.

2.3.2.1 Studien av årsredovisningar

Syftet med den första delstudien var att beskriva årsredovisningspraxis i små och medelstora bolag, och delstudien kan snarast karaktäriseras som en innehållsanalys. Det är årsredovisningens faktiska utformning som fokuseras. Därför studerades redovisningsdokumenten och informationen identifierades med hjälp av årsredovisningslagen tillsammans med rekommendationer från normgivande organ. I presentationen av studien föregås varje del i studien av gällande lagar och rekommendationer för att läsaren lätt ska kunna följa undersökningen.

Eftersom denna undersökning i första hand är av kvalitativ karaktär gjordes ett strategiskt²² urval av företag, där vi studerade årsredovisningar från bolag inom olika näringsgrenar. Hälften av de sammanlagt tjugo undersökta bolagen utgörs av 10/24-bolag och att hälften av 200/1000-bolag. Urvalet gjordes från Företagsfaktas hemsida, varefter aktuella bolag kontaktades per telefon. Speciellt bland 10/24-bolagen stötte vi på ett starkt motstånd mot att lämna ut årsredovisningar. För att få ett lika stort antal 10/24-bolag som 200/1000-bolag tvingades vi därför rekvirera fyra årsredovisningar från PRV. Vidare har vi selekterat de årsredovisningar vi har fått in, så att vi fått dokument som är granskade av olika revisionsbyråer.

2.3.2.2 Litteraturstudie

Den andra delstudien är en litteraturstudie, med syfte att redogöra för de grundläggande *begrepp* som behövs för att kunna redogöra för och förklara årsredovisningspraxis. Det visade sig att den skriftliga information som fanns tillgänglig inte var tillräcklig för att ge fullständig information om vissa delar, något som innebär att denna studie inte är helt litteraturbaserad, utan har även kompletterats med information som vi fått från intervjuundersökningen, delstudie tre nedan.

Litteratursökningen gjordes på biblioteken i Lund och flera olika sökmetoder tillämpades. Vi använde oss av litteratursökningar i Lolita, biblioteksregister, Internet, samt sökningar i de artikeldatabaser som biblioteken erbjuder. Sökningen utfördes med hjälp av olika sökord, såsom årsredovisningspraxis, accounting theory, FAR, BFN. Ytterligare material som

---

²² Halvorsen, (1992), s. 102

behövdes för undersökningen i form av rekommendationer och branschutlåtanden rekvirerades från berörda instanser.

2.3.2.3 Intervjuer

Slutligen har vi gjort intervjuer med sex revisorer på olika revisionsbyråer²³ för att få inblick i revisorernas roll vid upprättandet av årsredovisningarna samt deras påverkan på praxis. Den information vi behövde för att kunna besvara vår frågeställning var av en mer djupgående karaktär, och vi kände att det snarast var ett resonemang kring våra frågor som behövdes för att fastställa i vilken grad revisorerna påverkar, och vilken roll revisorn har för utvecklingen av praxis. Av denna anledning avstod vi från att göra en enkätundersökning och valde istället att göra besöksintervjuer med revisorer i Skåne.²⁴ För att få en bättre inblick i de normgivande organens arbete och påverkan på praxis intervjuades även Torulf Jönsson som är verksam i Bokföringsnämnden och i BAS-gruppen.

Vi valde att intervjua revisorer vid olika revisionsbyråer, bl a därför att det i våra inledande studier framgick att årsredovisningens utformning är beroende av vem som upprättar den och revisorn har i många fall det avgörande ordet om hur årsredovisningen ska utformas. För att få en bredare bild av revisorskårens syn på årsredovisningspraxis i små och medelstora bolag var vår avsikt från början att intervjua auktoriserade och godkända revisorer både från stora och små revisionsbyråer. Med hänvisning till tidsbrist avböjde dock ett flertal mindre byråer, varför underlaget är koncentrerat till de större byråer. Detta har också inneburit att vi inte fick möjlighet att intervjua godkända revisorer eftersom dessa företrädesvis arbetar på mindre byråer. Vi anser dock att detta inte spelar en avgörande roll eftersom de stora byråerna tillsammans svarar för den största delen av marknaden, vilket betyder att det är dessa som i störst utsträckning påverkar årsredovisningspraxis. Dessutom menar vi att den spridning vi har, med tanke på den samstämmighet som framgått av revisorernas svar, är tillräcklig för att vi skall kunna urskilja faktorer som påverkar utvecklingen av praxis. Vi vill i detta sammanhang poängtera att vi, för att ingen av revisorerna ska känna sig utpekad, inte använder deras rätta namn, i förekommande fall, i kapitel 5.

Intervjuerna är av s.k. *semi-standardiserade* karaktär²⁵ som ger utrymme för större flexibilitet. Samtidigt som vi eftersträvat en så nyanserad och uttömmande intervju som möjligt har vi hållit oss inom vissa ramar för att lättare kunna bearbeta det insamlade materialet. Samtliga revisorer har fått samma frågor, vilka har utvecklats med följdfrågor under intervjuerna, anpassade för varje situation.

De frågor vi önskade diskutera (bilaga 2), sändes över i förväg för att respondenten skulle ges tid till mer genomtänkta och djupgående svar. Frågorna baserades på den litteratur vi studerat samt egna antaganden om den information som ansågs vara nödvändig för vår analys.

Samtliga av gruppens medlemmar deltog vid alla intervjuer som spelades in på band. Det gav oss möjlighet att under intervjun koncentrera oss på diskussionen och på så vis kunde ytterligare frågor ställas om det behövdes för att få mer uttömmande svar.

---

²³ se källförteckning

²⁴ Halvorsen (1992), s. 84

²⁵ Lundahl & Skärvad (1991), s. 91

2.4 Källkritik

För att bedöma använda källor utgår vi från kriterierna samtidskrav, tendenskritik och beroendekritik²⁶.

2.4.1 Studien av årsredovisningar

Det är svårt att hitta någon egentlig kritik mot årsredovisningarna som källa. Det ligger i sakens natur att årsredovisningar ger uttryck för författarens åsikter, så länge de håller sig inom lagens gränser, och därför är att betrakta som subjektiva. Tendenskritik är därför irrelevant. Ingen kritik kan heller riktas mot samtidskravet eftersom vi utgår ifrån att revisorns påskrift garanterar att detta är uppfyllt. Vad gäller beroendet mellan källorna ingår det i vår undersökning att utreda.

2.4.2 Litteraturstudien

Vi har inte funnit någon anledning till att betvivla att samtidskravet i våra sekundära källor skulle vara uppfyllt. De använda källorna refererar i vissa fall till varandra, vilket indikerar ett visst beroende dem emellan. Detta har dock skett i begränsad omfattning och vi anser den absoluta merparten av källorna vara oberoende av varandra. Artiklar innehåller förutom fakta ofta också författarens egna vinklingar och åsikter. Beroende på vilken bakgrund eller vilken del av "marknaden" författaren representerar kan denne välja att framhålla eller undanhålla vissa fakta. Det är därför viktigt att ifrågasätta om källorna verkar i eget intresse, så kallad tendenskritik. Huvuddelen av den sekundärdata vi använt oss av utgörs dock av lagstiftning och material från normgivande organ, vilket innebär att risken för tendens bortfaller. Vid läsning av information ur övriga sekundärkällor har vi varit medvetna om att materialet i viss mån kan spegla författarens åsikter.

2.4.3 Intervjuer

Det finns flera faktorer som påverkar respondenten.²⁷ Vi kan inte påverka sanningshalten i vad intervjupersonerna uppger och inte heller om de uppger allt som de skulle kunna. Det föreligger alltid en risk i att informationen är överdriven eller felaktig. Detta kan vara svårt att upptäcka men genom att jämföra respondenternas svar med varandra har vi försökt ta ställning till respondenternas trovärdighet och rimlighet. I samtliga fall har vi fått likartade svar, något som vi anser ökar trovärdigheten och rimligheten.

Det är naturligt att respondenten framför egna åsikter. Då vi varit medvetna om detta var vi angelägna om att intervjua revisorer verksamma inom olika revisionsbyråer. För att ytterligare

---

²⁶ Wiedersheim-Paul & Eriksson (1991), s. 82

²⁷ Lundahl & Skärvad (1991), s. 91ff

minimera risken för tendens har vi dels ställt allmänna frågor, dels försökt få respondenterna att företräda respektive revisionsbyrå istället för sig själv.

För att reducera intervjuareffekt har vi uteslutande använt oss av öppna frågor, som följts upp med följdfrågor i de fall då vi ansett det vara nödvändigt. Vi har dessutom i de flesta fall mött ett stort engagemang för vårt uppsatsämne, vilket ökar intrycket av att eventuella intervjuareffekter är försumbara. Viss information har kunnat kontrolleras mot sekundärkällor, vilket gör att vi anser våra primärkällor vara sanningsenliga. Vi bedömer även att de valda källorna är relevanta för frågeställningen.

3 Studien av årsredovisningar

I detta kapitel görs en genomgång av ÅRL samt rekommendationer och uttalande av normgivande organ. Vi förutsätter att läsaren har viss kunskap om ÅRL och i de rekommendationer som finns inom området, varför endast utvalda delar av dessa presenteras. Detta görs för att öka läsvänligheten och för att ge insikt i de kriterier som vi utgått från i undersökningen. Vidare redogörs för resultatet från undersökningen av årsredovisningarna. Sammanställningen av resultaten, för de faktorer vi undersökt i förvaltningsberättelsen, resultaträkningen och balansräkningen, inleds med en tabell där det framgår vilka uppgifter respektive bolag redovisat i årsredovisningen. Därefter följer en utveckling av de punkter som behandlats i tabellen. Eftersom tabellen med resultatet från undersökningen av tilläggsupplysningarna är omfattande återfinns denna i bilaga 4.

3.1 Förvaltningsberättelsen

Nedan presenteras kortfattat de normer och lagar gällande förvaltningsberättelsen som vi utgått från i vår undersökning.

- Förvaltningsberättelsen skall, i enlighet med 6 kap ÅRL, ge en rättvisande översikt av bolagets verksamhetsutveckling, ställning och resultat. Kraven på förvaltningsberättelsen är minimikrav, det vill säga även andra upplysningar kan lämnas. Generellt gäller att förvaltningsberättelsen skall upprättas så att den kompletterar informationen i årsredovisningens övriga delar.²⁸ Uppgifter skall lämnas om:
  1. de förhållanden som ej skall redovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller noterna, men som är viktiga för bedömningen av bolagets ställning och resultat
  2. händelser som är väsentliga för bolaget och som inträffat under, eller efter räkenskapsårets slut
  3. bolagets förväntade framtid (gäller ej 10/24-bolag)
  4. bolagets forsknings- och utvecklingsverksamhet
  5. bolagets utländska filialer (gäller ej 10/24-bolag)
- I förvaltningsberättelsen skall dessutom lämnas förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.²⁹
- I BFNs uttalande om förvaltningsberättelsens utformning återfinns önskemål om att översikten bör utformas så att utvecklingen över en längre period framgår (normalt fyra till fem år), varvid omfattning och utformning skall anpassas till företagets historia, storlek och komplexitet. BFN förordar vidare att av punkt 1 och 2 ovan skall, förutom verksamhetens art och inriktning, även framgå viktiga förändringar i verksamheten, som till exempel etablering eller nedläggning av rörelse- respektive produktgrenar, ingångna avtal samt större investeringar. Dessutom menar BFN att externa faktorer som påverkat bolagets resultat och ställning skall redovisas samt att jämförelsebelopp för föregående år bör lämnas. Förväntad framtida utveckling skall innehålla uppgifter om vad som är faktiskt känt om framtiden, samt förväntningar som finns och som är baserade på kända förhållanden såsom planer och avtal. Upplysningar om forskning och utveckling behövs

---

²⁸ ÅRL 6 kap 1§, författningskommentaren

²⁹ ÅRL 6 kap 2§

endast lämnas av de bolag som har sådan verksamhet. Vidare kan uppgifter om företags framtida utveckling och forskningsplaner vara känsliga att lämna ut, varför det i vissa fall, med hänsyn till bolagets intressen, kan vara försvarligt att utelämna sådana uppgifter.³⁰

- BFN föreslår också att information om större ägare redovisas i förvaltningsberättelsen³¹, medan SRF anser att denna information istället bör framgå i anslutning till tilläggsupplysningarna gällande eget kapital³².

3.1.1 Undersökningen

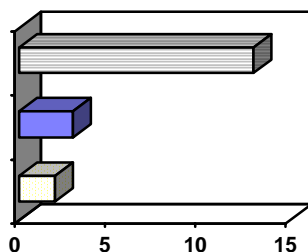
Nedan redogörs för vilken information de undersökta bolagen presenterar i förvaltningsberättelsen, det vill säga hur lagen och de rekommendationer som finns tolkas.

Tabell 4.1: Förvaltningsberättelsens innehåll

Förvaltningsberättelse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Verksamhetsbeskrivning	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Viktiga händelser under året	x				x		x							x					x	x
Bolagets förväntade framtid	x					x						x		x						x
Bolagets FoU - verksamhet						x														
Bolagets utländska filialer																				
Disposition av vinst/förlust	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Nyckeltal över ställning och resultat	x			x		x				x					x		x			x
Hänvisning till BR och RR	x	x	x		x			x	x			x	x	x					x	x
Ägarförhållanden	x						x					x		x						
Personal	x						x			x				x						

- Samtliga undersökta bolag redovisar i förvaltningsberättelsen verksamhetens art och inriktning. I majoriteten av årsredovisningarna återfinns endast en mycket kortfattad redogörelse för verksamheten, och endast i tre fall återfinns en något utförligare beskrivning.

Diagram 4.1 Redovisning av viktiga händelser under räkenskapsåret

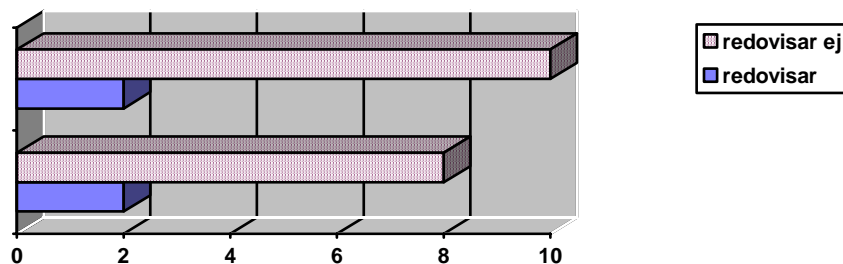
- Viktiga händelser under räkenskapsåret framgår i sex av årsredovisningarna. Tre bolag har valt att presentera detta under egen rubrik, medan det i tre av årsredovisningarna redovisas i löpande text.

³⁰ BFN U 96:6

³¹ BFN U 96:6

³² SRF-mallar

Diagram 4.2 Antal 10/24 respektive 200/1000 bolag som redovisar förväntad framtida utveckling

- En redogörelse av bolagets förväntade framtida utveckling görs av fyra bolag, två 10/24-bolag och två 200/1000-bolag. I tre av årsredovisningarna återfinns denna information under egen rubrik medan det i den fjärde årsredovisningen redogörs för förväntad framtida utveckling i löpande text, i samband med beskrivningen av bolagets verksamhet
- Information om bolagets FoU-verksamhet och utländska filialer redovisas endast i de bolag där detta är aktuellt. Eftersom det endast berör två av de undersökta bolagen, kommer inte någon närmare analys av hur FoU-verksamhet respektive utländska filialer redovisas göras.
- Samtliga bolag informerar om disposition av vinst eller i förekommande fall förlust.
- I sju av årsredovisningarna lämnas i förvaltningsberättelsen även en sammanställning av nyckeltal. Denna redovisning skiljer sig mycket mellan bolagen. I ett av bolagen återfinns endast omsättningen, uppdelad på rörelsegrenar, medan andra presenterar fler nyckeltal, varav resultat och soliditet är de mest frekventa. Även ur ett tidsperspektiv skiljer sig denna redovisning markant åt mellan de olika bolagen. Något bolag jämför endast nyckeltalen med föregående år, medan andra gör en mer omfattande jämförelse på upp till fyra år.
- I fyra av de undersökta bolagen återfinns i förvaltningsberättelsen också uppgifter om bolagets ägarförhållanden.

3.2 Resultaträkningen

Nedan presenteras kortfattat de normer och lagar gällande resultaträkningen som vi utgått från i vår undersökning.

- Resultaträkningen skall i sammandrag upplysa om bolagets samtliga intäkter och kostnader under räkenskapsåret.³³ Av resultaträkningen skall också jämförelsetal för närmast föregående år framgå.³⁴

³³ ÅRL 3 kap 2§

³⁴ ÅRL 3 kap 5§

- ÅRL erbjuder två alternativa uppställningsformer för resultaträkningen, den funktionsindelade och den kostnadsslagsindelade. Vilken uppdelning företaget väljer bör avgöras med hänsyn tagen till företagets egna förutsättningar.
- SRF förordar att små och nystartade företag som huvudregel bör välja den kostnadsslagsindelade resultaträkningen. Vidare anser man att det i de fall det finns en etablerad branschpraxis bör denna följas.³⁵ Som exempel kan nämnas att Sveriges Fastighetsägarförening anser att en funktionsindelad resultaträkning oftast ger en bättre bild av resultatet i ett fastighetsföretag än vad den kostnadsslagsindelade gör.³⁶ Även Byggtreprenörerna har tagit fram en branschpassning av resultaträkningens utformning där man endast utformat en funktionsindelad version.³⁷
- De bolag som ej är skyldiga att ha revisor enligt 10 kap 3§ ABL har möjlighet att avge resultaträkning i förkortad form. För den funktionsindelade resultaträkningen innebär detta att posterna *Nettoomsättning*, *Kostnad för sålda varor*, *Bruttoresultat* och *Övriga rörelseintäkter* slås samman till en post *Bruttovinst/förlust*. I en kostnadsslagsindelad resultaträkning får de översta posterna från *Övriga externa kostnader* slås samman. Denna möjlighet är villkorad av dispens från PRV och måste vara betingad av konkurrensskäl³⁸.
- Både FAR och SRF har utfärdat rekommendationer gällande vilka rubriker, delsummor och poster som skall finnas med i resultaträkningen.³⁹

3.2.1 Undersökningen

I följande avsnitt har vi för avsikt att presentera vilken uppställningsform för resultaträkningen som de undersökta bolagen använt sig av. Dessutom redogörs för vilka rekommendationer som följs med avseende på rubriker, delsummor samt poster i resultaträkningen. Resultatet av undersökningen i sin helhet återfinns i bilaga 2.

- Med undantag av ett 10/24-bolag och ett 200/1000-bolag använder samtliga bolag vi undersökt den kostnadsslagsindelade resultaträkningen, varvid de även presenterar föregående års siffror.

Diagram 4.3 Rubriker i resultaträkningen

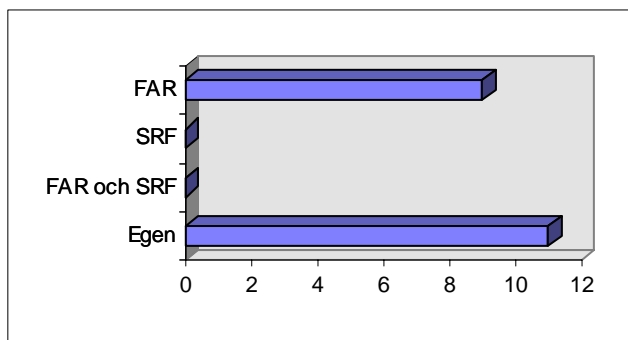
³⁵ SRF-mallar, s. 65

³⁶ Sveriges Fastighetsägareförbund (1996)

³⁷ Byggtreprenörerna, (1996)

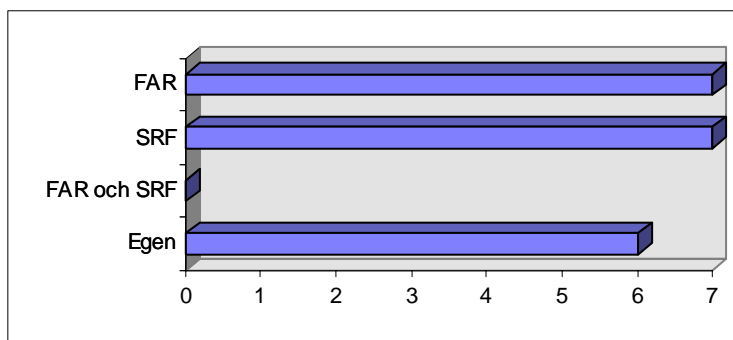
³⁸ Detta villkor föreslås förändras i propositionen (1998/99:130) till ny bokföringslag

³⁹ FAR (1999), SRF (1997)

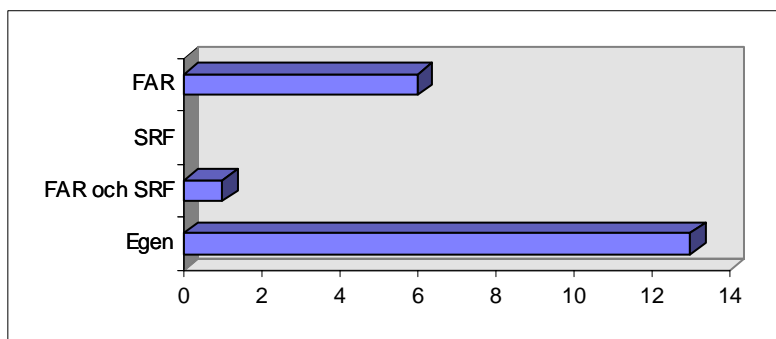
- I knappt hälften av de undersökta årsredovisningarna följs FARs vägledning gällande vilka rubriker som skall användas. I övriga fall återfinns en eller flera "egenpåhittade" rubriker där vare sig FARs eller SRFs rekommendationer eller en kombination av de båda följs fullt ut.

Diagram 4.4 *Delsummor i resultaträkningen*

- Vad gäller vilka delsummor som skall presenteras kan FARs vägledning eller SRFs handledning följas. Som framgår av ovanstående figur är fördelningen jämn mellan de årsredovisningar som följer FAR, SRF, eller har en egen variant.

Diagram 4.4 *Poster i resultaträkningen*

- I många av årsredovisningarna återfinns många benämningar på poster som inte står att finna i vare sig FARs vägledning eller SRFs handledning. Istället väljer tretton av de

tjugo bolagen att använda egenpåhittade benämningar på poster, vilket åskådliggörs i ovanstående figur.

- Inget av bolagen redovisar resultaträkning i förkortad form.

3.3 Balansräkningen

Nedan presenteras kortfattat de normer och lagar gällande balansräkningen som vi utgått från i vår undersökning.

- Balansräkningen skall i sammandrag upplysa om företagets samtliga tillgångar, avsättningar och skulder samt eget kapital på balansdagen. Även ställda panter och ansvarsförbindelser skall tas upp inom linjen.⁴⁰ Vidare skall uppställningsformen följa den form som återfinns i bilaga till ÅRL.⁴¹ De delposter som markerats med arabiska siffror skall anpassas till rörelsens särskilda inriktning och får slås samman om de är oväsentliga eller om sammanslagningen bidrar till ökad överskådlighet. Om ytterligare indelning krävs för att ge en rättvisande bild, skall en sådan indelning göras.⁴² BFN har uttalat att det är god redovisningssed att använda rubriken ”Balansräkning”, att etablerade beteckningar för ingående poster bör användas, att branschspecifika poster bör anges med tydliga beteckningar och att oväsentliga poster bör redovisas enligt ÅRLs beteckningar. Jämförelsebeloppen bör visas i egen kolumn vid sidan av det aktuella räkenskapsårets uppgifter.⁴³
- I FARs vägledning till balansräkningens utformning medges vissa avvikelser vad gäller rubriksättningen. I ÅRL används rubriken ”Fordringar” medan FAR anser att rubriken ”Kortfristiga fordringar” uppfyller kravet om god redovisningssed bättre eftersom ettårsregeln enligt förarbetena skall tillämpas. ÅRLs rubrik för passivsidan är ”Eget kapital, avsättningar och skulder”. FAR menar dock att rubriken ”Eget Kapital och Skulder” är lämpligare eftersom avsättningar i redovisningsteorin betraktas som en form av skuld. Vidare definieras ofta eget kapital som differensen mellan tillgångar och skulder. Även i Byggtreprenörernas branschrekommendation förespråkas den kortare rubriken.
- FAR rekommenderar att specifikation av eget kapital görs i balansräkningen och att årets förändringar specificeras i tilläggsupplysningarna.⁴⁴ SRF förordar däremot en specifikation av bundet respektive fritt eget kapital i tilläggsupplysningarna. Vidare anser SRF att såväl ägarstruktur och antal aktier som en specifikation av årets förändringar skall redovisas i tilläggsupplysningarna.⁴⁵
- I ÅRLs uppställningsform finns ingen indelning av skulder i lång- och kortfristiga skulder eller räntebärande och icke räntebärande skulder. FAR⁴⁶ förordar dock en användning av

---

⁴⁰ ÅRL 3 kap 1§

⁴¹ ÅRL 3 kap 3§

⁴² ÅRL 3 kap 4§

⁴³ BFN U 96:7

⁴⁴ FAR (1997)

⁴⁵ SRF- mallar

⁴⁶ FAR (1997)

dessa båda indelningar, medan Redovisningsrådet⁴⁷ förordar en indelning i räntebärande och icke räntebärande skulder. I branschrekommendationer från Byggentreprenörerna⁴⁸ tas skulderna upp utan indelning, och Byggentreprenörerna rekommenderar istället en specifikation i tilläggsupplysningarna, enligt ÅRL.

- Redovisningen av ”Ställda säkerheter och Ansvarsförbindelser” skall enligt ÅRL tas upp i två dimensioner, med utgångspunkt från tillgångar respektive skulder. I balansräkningen skall noteras i vilken utsträckning företagets tillgångar tagits i anspråk genom att säkerheter ställts för skulder. För varje skuld för vilken säkerhet ställts, skall uppgift om denna säkerhet lämnas i tilläggsupplysningarna.

3.3.1 Undersökningen

I nedanstående avsnitt presenteras bolagens val av uppdelning respektive rubricering i balansräkningen. Dessutom redogörs för vilka rekommendationer som följs.

Tabell 4.2 Balansräkningens utformning och innehåll

Balansräkningen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
ÅRLs uppdelning av anläggningstillgångar	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
ÅRLs uppdelning av omsättningstillgångar	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Rubricering av fordringar																				
Kortfristiga fordringar (FAR)		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Uppdelning av fritt resp bundet eget kapital enl FAR		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Indelning av skulder enl FAR (Långfristiga/kortfristiga skulder)		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter särredovisas i not enl ÅRL													x		x	x		x		x
redovisas ej																			x	
ej aktuellt		x	x	x	x	x	x	x	x	x			x			x				

- Till största delen följs ÅRLs föreskrifter och uppställningsformer vid upprättandet av balansräkningen. Med undantag av två bolag följer samtliga bolag ÅRLs uppställning för omsättningstillgångar och den uppdelning av anläggningstillgångar i materiella, immateriella och finansiella anläggningstillgångar som ÅRL förespråkar.
- Vid rubriceringen av fordringar avviker samtliga bolag från ÅRL, varvid de flesta bolagen istället följer FARs vägledning, där rubriken ”Kortfristiga fordringar” återfinns. Dessutom görs en uppdelning av skulderna i lång- och kortfristiga. Ett av de undersökta bolagen följer istället SRFs handledning och gör en uppdelning på kort- och långfristiga skulder i not.
- Samtliga bolag, med undantag av det bolag som inte heller följer ÅRLs uppdelning av anläggningstillgångar, skiljer också mellan fritt och bundet eget kapital.

⁴⁷ Prop 1995:96/10 del 2 s. 23

⁴⁸ Byggentreprenörerna (1998)

- Passivsidan benämns i alla årsredovisningarna ”Skulder och Eget Kapital”.
- Samtliga bolag gör i balansräkningen en jämförelse med tidigare år, det vill säga för alla delposter återfinns även föregående års belopp.
- Enligt ÅRL skall upplupna kostnader och förutbetalda intäkter specificeras om de är av väsentlig betydelse (gäller ej 10/24-bolag). Tre av de bolag som vi anser har en betydande andel upplupna kostnader och förutbetalda intäkter specificerar dock inte denna post.

3.4 Tilläggsupplysningarna

Nedan presenteras kortfattat de normer och lagar gällande tilläggsupplysningarna som vi utgått från i vår undersökning.

- En av de mer påfallande förändringarna vid övergången till den nya lagstiftningen är det utökade upplysningskravet. Tilläggsupplysningar skall presenteras som noter till resultat- och balansräkning och tillåts ej att presenteras enbart i förvaltningsberättelsen, vilket var möjligt tidigare. Om det inte står i strid med kravet på överskådlighet får dock upplysningarna istället lämnas i resultat- och balansräkningarna. Poster som är märkta med arabiska siffror i ÅRLs uppställningsformer får slås samman om de är oväsentliga eller ökar överskådligheten. Om sammanslagningen av poster görs för att öka överskådligheten skall detta specificeras i tilläggsupplysningarna. På samma sätt som om specifikationen hade gjorts direkt i resultaträkningen och balansräkningen, skall för varje sådan post jämförelsebelopp för närmast föregående år lämnas.⁴⁹
- Av de allmänna upplysningarna i ”Tilläggsupplysningar” skall framgå vilka principer man använt sig av för värdering av tillgångar, skulder och avsättningar.⁵⁰
- Medelantal anställda under räkenskapsåret, fördelat på män och kvinnor samt i förekommande fall per land, skall anges i not.⁵¹ Räkenskapsårets personalkostnader skall specificeras med dels löner, dels sociala kostnader. För de sociala kostnaderna skall dessutom uppgift om pensionskostnader lämnas.⁵² Löner och andra ersättningar skall specificeras för ledning, inklusive tidigare ledning, samt övriga anställda. Tantiem till ledning skall anges särskilt.⁵³ BFN har gett ut en rekommendation om hur dessa uppgifter bör lämnas, av vilken det framgår att jämförelsetal för föregående år bör framgå samt att den metod för beräkning av medelantalet som används skall tillämpas konsekvent.⁵⁴
- Uppställningsformerna för resultaträkningen tar ej upp någon specifikation av bokslutsdispositioner. Om ingående poster är väsentliga för att ge en rättvisande bild av företagets resultat skall dock en specifikation lämnas.⁵⁵

---

⁴⁹ ÅRL 5 kap 1§

⁵⁰ ÅRL 5 kap 2§

⁵¹ ÅRL 5 kap 17§

⁵² ÅRL kap 5 18§

⁵³ ÅRL 5 kap 19§

⁵⁴ BFN R4

⁵⁵ ÅRL bil 3 19p

- I upplysningarna skall också uppgifter om skillnaden mellan kostnadsförd och full skatt redovisas (gäller ej 10/24 bolag).⁵⁶
- I posterna ”Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter” och ”Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter” skall större beloppen specificeras i balansräkningen eller i not (gäller ej 10/24 bolag).⁵⁷
- Immateriella anläggningstillgångar skall normalt skrivas av under högst fem år om inte längre ekonomisk livslängd kan fastställas med rimlig grad av säkerhet. Om en längre avskrivningstid än fem år tillämpas, skall detta redovisas tillsammans med uppgifter om skälen för den längre avskrivningstiden.⁵⁸
- Anskaffningsvärdet för varulager av likartade tillgångar skall beräknas enligt FIFO, vägda genomsnittspriser eller liknande. Om varulagrets värde, efter en sådan värdering, väsentligt avviker från varulagrets verkliga värde skall uppgift lämnas om skillnaden, varvid upplysningen skall delas in i samma delposter som lagret delats in i (gäller ej 10/24- bolag).⁵⁹
- Pågående arbeten i exempelvis entreprenadverksamhet eller omfattande konsultarbeten kan vid successiv vinstavräkning komma att värderas högre än till anskaffningsvärdet. ÅRL tillåter om det finns särskilda skäl, samt om det ger rättvisande bild och följer god redovisningssed, att successiv resultatavräkning tillämpas. Vid en eventuell tillämpning krävs dock att upplysningar om detta lämnas eftersom avvikelser görs från ÅRLs grundläggande redovisningsprinciper.⁶⁰ Byggentreprenörerna har gett ut en branschrekommendation⁶¹ där det framgår vilka upplysningar som bör lämnas vid tillämpning av successiv resultatavräkning.
- För varje post som tas upp som anläggningstillgång i balansräkningen skall uppgifter lämnas om⁶²
  - anskaffningsvärde
  - tillkommande och avgående tillgångar
  - överföringar till eller från andra rubriceringar
  - avskrivningar enligt plan
  - nedskrivningar, med särskilt angivande av finansiella anläggningstillgångar
  - uppskrivningar, med angivande av hur uppskrivningsbeloppet använts och kvarvarande oavskriven uppskrivning
  - ackumulerade avskrivningar enligt plan
  - ackumulerade nedskrivningar
  - ackumulerade uppskrivningar

---

⁵⁶ ÅRL 5 kap 15§

⁵⁷ ÅRL 3 kap 6§

⁵⁸ ÅRL 4 kap 4§

⁵⁹ ÅRL 4 kap 11§

⁶⁰ ÅRL 4 kap 10§

⁶¹ Byggentreprenörerna (1998)

⁶² ÅRL 5 kap 3§

- korrigerig av tidigare års avskrivningar enligt plan, nedskrivningar och uppskrivningar
- Det egna kapitalet skall delas upp på bundet och fritt eget kapital med specifikation av årets förändringar och antal aktier. Bundet eget kapital utgörs av aktiekapital, överkursfond, uppskrivningsfond samt reservfond. Fritt eget kapital utgörs av fria fonder, som specificeras per fond, balanserad vinst eller förlust samt årets vinst eller förlust.⁶³
- BFN anser att information om större ägare och om väsentliga förändringar i ägarstrukturen bör lämnas i förvaltningsberättelsen.⁶⁴ FAR rekommenderar att specifikation av eget kapital görs i balansräkningen och att årets förändringar specificeras i tilläggsupplysningarna.⁶⁵ SRF förordar däremot specifikationer av bundet och av fritt eget kapital i tilläggsupplysningarna. Vidare anser SRF att såväl ägarstruktur och antal aktier som en specifikation av årets förändringar skall redovisas i tilläggsupplysningarna.⁶⁶

3.4.1 Undersökningen

I följande avsnitt presenteras de redovisnings- och värderingsprinciper som framgår av de undersökta bolagens årsredovisningar. Resultatet av undersökningen, eftersom den är alltför stor för att redovisas här, återfinns i sin helhet i bilaga 2.

Tabell 4.3 *Tillämpade redovisningsprinciper*

Redovisningsprinciper	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
ÅRL		x		x		x		x		x		x	x	x		x				x	x
BFN		x									x	x	x	x		x					
RR	x	x				x					x	x	x	x		x					
FAR		x										x	x								
SRF													x								
God redovisningssed					x			x													

- I sex av de undersökta årsredovisningarna redovisas inte vilka redovisningsprinciper som använts. Övriga bolag anger att man beaktat ÅRL, BFN, RR, FAR och SRF vid upprättandet av årsredovisningen. Av ovanstående tabell framgår huruvida bolagen presenterat att de använt sig av en eller flera rekommendationer. I två av årsredovisningarna anges dessutom att årsredovisningen upprättats enligt god redovisningssed.

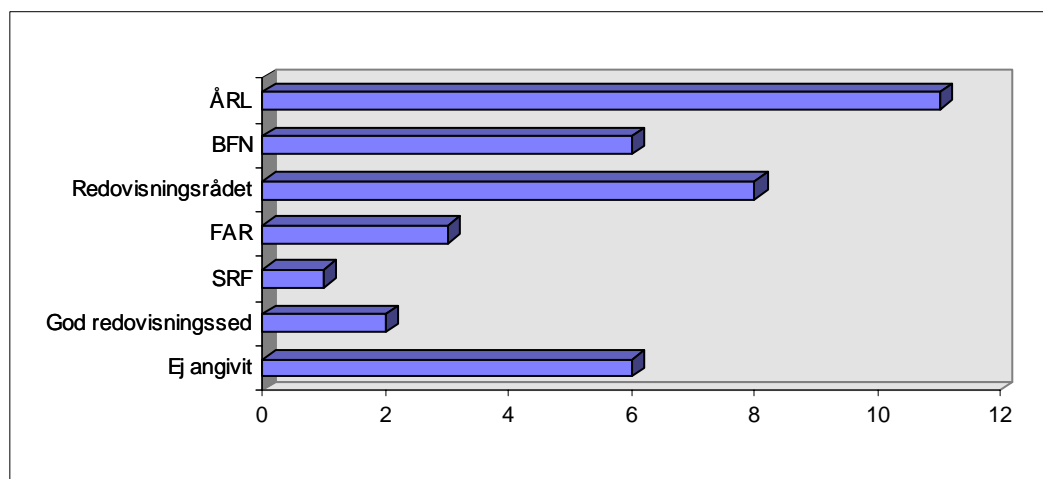
⁶³ ÅRL 5 kap 14§

⁶⁴ BFN U 96:6

⁶⁵ FAR (1997)

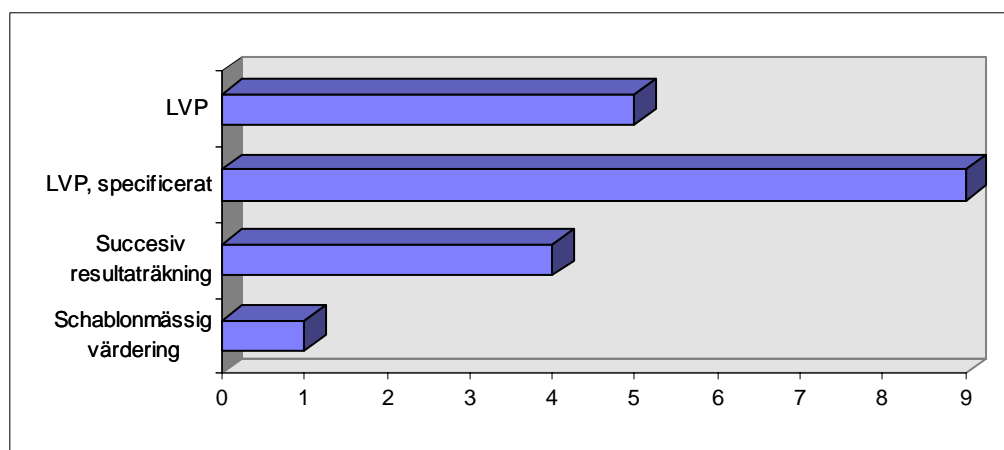
⁶⁶ SRF -mallar

Diagram 4.6 Tillämpade redovisningsprinciper

- Att skriva att man använder sig av ÅRL vad gäller redovisningsprinciper är, som ovanstående diagram visar, mest frekvent förekommande i de årsredovisningar som undersökts.
- Fordringar tas i enlighet med ÅRL upp till det belopp med vad de beräknas inflyta. Skulder redovisas till nominellt värde.
- Samtliga bolag redovisar medelantal anställda samt räkenskapsårets löner och ersättningar, varvid BFNs rekommendation följs. Alla bolag med undantag av ett lämnar upplysningen i tilläggsupplysningarna.
- Fyra av bolagen specificerar inte de bokslutsdispositioner som gjorts medan nio av bolagen specificerar både årets bokslutsdispositioner och de totala obeskattade reserverna. Övriga sju bolag redovisar inte bokslutsdispositionerna i tilläggsupplysningarna.
- Ett av bolagen specificerar latent skatt.
- Fem av bolagen som innefattas av lagen gällande upplupna kostnader och förutbetalda intäkter specificerar dessa i not (se tabell över balansräkningens innehåll sidan 33).

Diagram 4.7 Värderingsprinciper för varulager och pågående arbete

- Vid värdering av varulager uppger fjorton av bolagen att Lägsta värdets princip (LVP) används. Fem av dessa redovisar enligt 97%-regeln, tre till anskaffningsvärde, ett till verkligt värde, medan övriga inte anger vilket värde som är det lägsta. I två av årsredovisningarna anges att bolaget använt sig av successiv vinstavräkning vid värderingen av pågående arbete, och i en av årsredovisningarna uppges att man använt sig av schablonmässig värdering.
- Upplysningar gällande anläggningstillgångar, såsom anskaffningsvärde, årets avskrivningar enligt plan och ackumulerade avskrivningar, lämnas i förekommande fall, varvid även avskrivningsplaner anges. Avskrivningen på byggnader i de fall detta är aktuellt görs med en avskrivningstakt på mellan 1 och 4 %. Inventarier och maskiner skrivs i de flesta bolag av med 20 - 30 %. I ett av bolagen uppgår dock avskrivningstakten till endast 8 %.

Endast två av bolagen har immateriella anläggningstillgångar. Dessa skrivs av på fem år.

4

Påverkande faktorer

---

*I detta kapitel presenteras och diskuteras de faktorer som enligt modellen *The financial accounting environment* kan ha påverkan på praxis. Studien har kompletterats med data från intervjun med Torulf Jönsson, då det tillgängliga skriftliga materialet inte fanns fullständigt.*

4.1 Praxis

I Svenska Akademiens Ordlista beskrivs *praxis* som ”vedertaget bruk, rättssedvänja, praktik”. I boken "Eliten och Normerna" diskuterar Jönsson de olika begreppens innebörd. Han menar att av de två första begreppen framgår att praxis är något allmänt vedertaget, dvs att många är ense gällande ett visst handlingsmönster. I ”praktik” läggs tonvikten på *sed*, och tanken går till handläggningsordning eller procedur, det vill säga ett visst tillvägagångssätt.⁶⁷

Enligt Jönsson kan praxis även ha med *frekvensen* av tillämpare att göra, det vill säga hur stor andel av en grupp som har ett gemensamt tillvägagångssätt. Det måste alltså inte nödvändigtvis vara en majoritet men väl en betydande andel. En annan aspekt är att praxis går att utläsa i ”väl ansedda” företags årsredovisningar. Därmed ligger också ett normativt moment i praxis, att detta är det rätta eftersom de flesta eller de bästa tillämpar detta. Praxis måste förutom att vara vanligt förekommande också vara allmänt accepterad. Den är således inte endast ett oreflekterat tillämpande av ett visst tillvägagångssätt, utan tvärtom något som blivit fördjupat och allmänt erkänt efter en tids prövning.⁶⁸

Redovisningsforskaren Belkaoui menar att beroende på förändringar i omvärlden och i behovet av information utsätts existerande redovisningsprinciper och existerande praxis ständigt för utvärdering och kritisk analys, vilket i vissa fall leder till att praxis ändras eller modifieras.⁶⁹ Det är dels fråga om att praxis anpassas till förändringar i redovisningen till följd av förändringar i dess omvärld (induktiv bestämning av praxis), dels en aktiv och sålunda normativ strävan att påverka praxis genom normbildande organ (deduktiv bestämning av praxis).⁷⁰ Ingenting kan bli praxis av sig själv. Innan något kan bli accepterat som praxis, måste det först vara en idé eller ett förslag som förs fram mot tidigare praxis. Bakom en förändring, eller åtminstone en önskan om en förändring av praxis, står då en vilja att åstadkomma en ”riktigare”, eller i vissa fall fördelaktigare lösning.

Då praxis enligt ovan är något som även har med frekvensen av tillämpare att göra, ligger det i sakens natur att de förfaranden som utgör praxis sprids mellan dem som har att upprätta årsredovisningar. Jönsson ger några exempel på genom vilka kanaler praxis kan spridas:

- Läsning av andra årsredovisningar
- Fackpressens kommentarer till årsredovisningarna
- Revisorer

---

⁶⁷ Jönsson (1985), s.79

⁶⁸ Jönsson (1985), s.80

⁶⁹ Belkaoui (1985), s. 9

⁷⁰ Jönsson (1985), s. 79

- Konferenser
- Pristävlingar, såsom ”Bästa årsredovisning”
- Kontakter mellan ekonomipersonal i olika företag
- Utbildningar och kurser
- Rekommendationer och andra anvisningar

I samband med ovanstående framhålls att det föreligger en skillnad mellan stora och små företag vad gäller spridning av praxis. Mellan små företag sprids praxis nästan uteslutande via revisionsbyråerna.⁷¹ Det är svårt att ha en överblick över hur alla redovisningsskyldiga gör, och praxis påstås ibland vara oenhetlig eller splittrad. I sådana situationer uppstår behov av auktoritativa uttalanden om vad som är ett riktigt förfarande. När ett organ gör ett uttalande blir det med nödvändighet fråga om att uttala sig om hur praxis borde se ut. Detta är vanligen grundat i vetskap om hur välrenommerade företag gör, och man får då förutsätta att dessa företag redovisar enligt god sed. Denna diskussion tangerar således begreppet ”god redovisningssed”. Begreppen praxis och god redovisningssed är starkt knutna till varandra, och att diskutera skillnaden är kanske något av en tvist om påvens skägg. En möjlig skiljelinje kan vara att god redovisningssed är ”betygsatt” praxis.⁷²

4.2 God sed

Enligt ovanstående resonemang finns en nära koppling mellan praxis och god redovisningssed, vilket naturligt leder oss in på en diskussion kring begreppet *god sed*. Detta diskuteras bland annat av Nilsson⁷³ som, med hänvisning till Sundby, menar att god sed tillhör en särskild grupp av rättsnormer, vilka anses ha två funktioner: dels markeras behovet av en avvägning, dels markeras vissa huvudriktlinjer. Begreppet *sed* rymmer två typer av så kallade extralegala mönster, vilka är normer samt regelbundenheter eller vanor. Det som återfinns i praktiken anses ej vara helt avgörande, utan god sed tar även hänsyn till huruvida mönstren också uppfattas som *goda* av de personer som normalt följer dem samt andra intressenter av normbildningen.⁷⁴

4.2.1 God redovisningssed

Enligt 2 kap 2§ ÅRL skall årsredovisningen upprättas på ett överskådligt sätt och i enlighet med god redovisningssed. Kravet på överskådlighet, vars syfte är att göra den information som redovisningen innehåller så lättillgänglig som möjlig, följer av artikel 2.2 i EGs fjärde direktiv. Däremot har begreppet god redovisningssed ingen motsvarighet i direktiven, utan är hämtat från bokföringslagen, där det framgår att ”bokföringsskyldigheten skall fullgöras på sätt som överensstämmer med god redovisningssed”⁷⁵. Vad är då god redovisningssed och hur fastställs den?

⁷¹ Jönsson (1985), s.86

⁷² Jönsson (1985), s.85 ff

⁷³ Nilsson (1998), s. 15

⁷⁴ Nilsson (1998), s.15

⁷⁵ BFL, 2§

God redovisningssed betecknas enligt FAR som ”en allmän rättslig standard grundad framförallt på - utöver lag - förekommande praxis och rekommendationer”⁷⁶. Vad som är god redovisningssed kan ibland också bestämmas branschvis. Enligt de författningskommentarer som finns till ÅRL innebär god redovisningssed ”en skyldighet att följa lag och i lag intagna principer”⁷⁷. Innehållet i begreppet bör ställas mot bakgrund av ”faktiskt förekommande praxis hos en kvalitativt representerad krets av redovisningsskyldiga”. Härvid måste särskilt beaktas de allmänna råd och rekommendationen som ges av auktoritativa organ såsom Bokföringsnämnden och Redovisningsrådet. De företag som omfattas av ÅRL har mot bakgrund av detta en skyldighet att anpassa sig till den praxis som utvecklas för att fylla ut och tolka lagens regler. Lagens bestämmelser får dock aldrig åsidosättas med hänvisning till god redovisningssed.⁷⁸

4.3 Redovisningsteori

Redovisningsteori utvecklas och modifieras främst genom forskning inom universitetsvärlden, men även representanter från normgivande organisationer, revisionsbyråer samt näringslivet har stor betydelse i forskningen.⁷⁹ Det har skrivits ett antal böcker i ämnet redovisningsteori. I dessa böcker kopplas ett helhetsgrepp på ämnet redovisning, och det görs ofta en grundlig genomgång av begrepp, grundläggande principer samt olika tekniker inom redovisningen. Att här göra en genomgång av den vitt omfattande redovisningsteorin vore malplacerat, ty det vore en annan uppsats. Eftersom det, enligt ovanstående modell, *The Financial Accounting Environment*, finns en indirekt koppling mellan praxis och redovisningsteori inriktar vi oss istället på att undersöka vilken förankring praxis har i redovisningsteorin.

Belkaoui hävdar att redovisning är en uppsättning praktiska tekniker, som kan användas inom specificerade områden. Dessa tekniker praktiseras inom ett teoretiskt ramverk, bestående av principer och praxis, som blivit allmänt accepterade av yrkeskåren tack vare dess användbarhet och logik. Dessa *Generally Accepted Accounting Principles* (GAAP) vägleder yrkeskåren vid dess val av tekniker och vid framställandet av redovisningshandlingar.

Hendriksen menar att redovisningsteori dels är en uppsättning breda principer som tillhandahåller en generell referensram inom vilken redovisningspraxis kan utvärderas, dels fungerar som vägledning vid utvecklingen av ny redovisningspraxis. Denna definition tillåter att redovisningsteori betraktas som en bas för förklaring och förutsägelse. Huvudsyftet för redovisningsteori, givet ovanstående definition, är att tillhandahålla ett antal logiskt härledda principer som kan tjäna som en referensram för att utvärdera och utveckla praxis inom redovisningen.⁸⁰

En annan uppfattning, framförd av Belkaoui, är att praxis först uppstår på användarnivå, för att sedan lyftas upp till en högre abstraktionsnivå och där teoretiseras. Inom den yrkeskår som sysslar med redovisning anses dels att redovisning är en konst som inte kan formaliseras, dels

---

⁷⁶ FAR (1997), s.159

⁷⁷ FAR (1997), s. 74

⁷⁸ Prop. 1995/96:10

⁷⁹ Wolk, Francis & Tearney (1984), s. 8

⁸⁰ Belkaoui (1985), s.11

att metoden som används för att formulera redovisningsteori är deskriptiv. Med andra ord är redovisningsteori, enligt detta synsätt, ett försök att beskriva det som redan existerar genom att kodifiera redovisningspraxis. Motsatsen är normativ redovisningsteori, vilken strävar efter att rättfärdiga det som borde existera, snarare än det som redan existerar. Möjligen behövs båda metoderna för att framgångsrikt kunna formulera redovisningsteori. Den deskriptiva för att rättfärdiga den del av praxis som anses vara användbar och den normativa för att rättfärdiga en praxis som borde upptas av yrkeskåren.⁸¹

Belkaoui fortsätter med att förändring av redovisningsprinciper och praxis kan inträffa som ett resultat av försök att utarbeta lösningar på uppkomna problem inom redovisningen eller försök att formulera ett teoretiskt ramverk för denna disciplin. Det finns således ett samband mellan redovisningsteori och redovisningspraxis, i den meningen att genom formulering av redovisningsteori görs försök att rättfärdiga eller vederlägga befintlig praxis. Formulering av redovisningsteori uppstår ur behovet att visa att det redovisare gör, eller förväntas göra, har en rationell grund.⁸²

4.4 Politiska faktorer

Med *politiska faktorer* avses här dels de normgivande organ på redovisningsområdet i Sverige som med viss regelbundenhet utkommer med rekommendationer och uttalanden, dels lagstiftaren. Här återfinns organisationer eller individer som har ett starkt inflytande på normbildningen inom redovisningsområdet. FAR, Redovisningsrådet, BFN och SRF utgör exempel på normgivande organ som faller inom ramen för dessa politiska faktorer, men även revisorer, företagsledningar, branschorganisationer samt, genom riksdagen, även allmänheten tillhör denna kategori, där enskilda individer påverkar normerna genom sina respektive politiska organ.⁸³

Vid sidan om lagstiftningen förekommer alltså en betydande kompletterande normgivning, som sker delvis genom offentliga institutioner, såsom Bokföringsnämnden, delvis genom andra organ i privat regi, till exempel Redovisningsrådet och FAR. Ett annat exempel på normgivande organ är Finansinspektionen, vars uppgift är att utöva tillsyn över finansiella marknader, kreditinstitut samt det enskilda försäkringsväsendet. Finansinspektionens roll som normgivare för finansiella företag har inte förhindrat att kompletterande normgivning från BFN, Redovisningsrådet och FAR kommit att i olika hänseenden få betydelse även för de finansiella företagens årsredovisning. Vidare har Sveriges Finansanalytikers Förening givit ut rekommendationer om finansiella nyckeltal.⁸⁴ De viktigaste normgivande organen i Sverige är dock BFN, Redovisningsrådet och FAR, samt för små bolag även SRF, av vilka det nedan görs en kortfattad genomgång.

---

⁸¹ Belkaoui (1985), s.12

⁸² Belkaoui (1985), s. 9

⁸³ Wolk, Francis & Tearney (1984), s. 8

⁸⁴ FAR (1997), s. 140

4.4.1 Bokföringsnämnden

BFNs uppgift är att ”främja utvecklingen av god redovisningssed i företagens bokföring och offentliga redovisning”. Uppgiften innefattar bland annat en konkretisering av begreppet god redovisningssed samt att utöva inflytande på hur frågor om god redovisningssed skall bedömas i olika situationer. Nämnden uttalar sig både i övergripande frågor, rekommendationer, och i mer avgränsade områden, uttalanden. Dessa är inte formellt bindande för de redovisningsskyldiga eftersom bokföringsnämnden inte har normgivningsmakt i regeringsformens mening. Däremot kan rekommendationerna indirekt få rättslig betydelse i samband med domstols eller förvaltningsmyndighets prövning av huruvida den redovisningsskyldige upprättat sin redovisning i enlighet med god redovisningssed.⁸⁵

4.4.2 Redovisningsrådet

År 1989 bildades genom en överenskommelse mellan staten, BFN, samt FAR och Sveriges Industriförbund en stiftelse med ändamål att främja utvecklingen av god redovisningssed i publika företag. Med publika företag avses här större företag som sprider information till ett stort antal intressenter. Stiftelsen verkade genom Redovisningsrådet, men är numera en ideell förening.⁸⁶

I och med Redovisningsrådets tillkomst har BFN i princip kunnat upphöra med att utfärda rekommendationer beträffande publika företag. Tidigare utfärdade även FAR och Näringslivets Börskommitté rekommendationer i redovisningsfrågor. I samband med Redovisningsrådets tillkomst upphörde emellertid även dessa organ med denna verksamhet.

Avsikten är att Redovisningsrådets rekommendationer så långt som möjligt skall anpassas till internationell praxis, i första hand International Accounting Standards Committee (IASC), som är en internationell sammanslutning av revisorsorganisationer. Rådets rekommendationer, som får sin slutliga form först sedan ett utkast till rekommendation offentliggjorts och remissbehandlats, har fått stort genomslag i praxis. De är lika lite tvingande som BFNs rekommendationer, men kan emellertid antas ha stor betydelse för vad som skall förstås med god redovisningssed.⁸⁷

4.4.3 FAR

FAR har utarbetat rekommendationer i ett antal redovisningsfrågor. Dessa rekommendationer vänder sig i första hand till revisorskåren samt övriga personer som upprättar årsredovisning. Rekommendationernas syfte är dels att beskriva vad som skall anses utgöra god redovisningssed, dels att ge en tolkning av vissa lagbestämmelser. FAR är medlem i IASC, vilken genom internationella rekommendationer och på annat sätt verkar för en internationellt enhetlig redovisningspraxis. Enligt avtal verkar FAR för att praxis i Sverige anpassas så långt

---

⁸⁵ FAR (1997), s. 140

⁸⁶ FAR (1997), s. 140

⁸⁷ FAR (1997), s. 140

som möjligt till IAS. FAR medverkar i arbetsgrupper och bidrar också till den internationella utvecklingen genom att aktivt medverka i IASCs remissförfarande.⁸⁸

4.4.4 SRF

SRF bildades 1936 och är en sammanslutning av redovisningskonsulter. SRF-konsulter har som uppgift att hjälpa småbolag med frågor inom områdena redovisning, beskattning samt annan rådgivning och vänder sig främst till 10/24-bolag. Förbundets ändamål är att bevaka vad som händer inom redovisnings- och ekonomiområdet och påverkar lagstiftningen genom samarbete med myndigheter och organisationer.⁸⁹

4.4.5 De normgivande organens roll i framtiden

Den 10 juni i år kom propositionen till ny Bokföringslag, och i denna lag specificeras de olika normgivande organens roll. Om normgivningen i Sverige tidigare gjort ett splittrat intryck, med ett antal olika normgivande organ, blir det nu något striktare. I den nya Bokföringslagen sägs det att det är staten som skall ha det största inflytandet på normgivningen inom redovisningsområdet, vilket i praktiken innebär att det blir BFN som i framtiden ges det övergripande ansvaret för denna verksamhet. Redovisningsrådet kommer att finnas kvar, och dess roll blir även fortsättningsvis att ge ut rekommendationer gällande de publika företagens redovisning. Redovisningsrådets främsta uppgift är för närvarande att översätta alla International Accounting Standards (IAS) till svenska, då intentionen är att alla IAS skall översättas och implementeras i Sverige. Detta ganska omfattande arbete är i full gång, trots att det fortfarande kvarstår en del frågor rörande IAS. En viktig fråga är huruvida dessa rekommendationer endast skall översättas bokstavligen, eller om en viss anpassning till svenska förhållanden skall göras.⁹⁰

Redovisningsrådet skall alltså fortsättningsvis verka i den riktning som man gjort hittills, men inte utan vissa restriktioner. Är det exempelvis så att det visar sig att Redovisningsrådet förhåller sig passivt och inte ger ut rekommendationer på ett område som anses angeläget, skall BFN ta initiativet till en sådan rekommendation. Vidare, om det anses att Redovisningsrådet ger ut en rekommendation som inte anses förenlig med statens uppfattning om hur lagar skall tolkas och tillämpas, skall BFN gripa in även där. De rekommendationer som översätts av Redovisningsrådet gäller i främsta rummet publika företag, men de följs i dagsläget även av många små och medelstora bolag. Eftersom dessa bolag även fortsättningsvis förväntas följa Redovisningsrådets rekommendationer i viss utsträckning, kan BFN komma att uttala sig i de fall en viss rekommendation inte skall gälla små och medelstora bolag, eller om delar av en viss rekommendation inte heller behöver tillämpas av dessa bolag. Vidare anses det naturligt att BFN även fortsättningsvis ger ut rekommendationer gällande löpande bokföring och arkivering. Ett exempel på det är att BFN kommer att ge ut förenklade vägledande trycksaker med anledning av den nya bokföringslagen.

---

⁸⁸ FAR (1999), s. 633

⁸⁹ SRFs hemsida

⁹⁰ Intervju med Torulf Jönsson

Sammanfattningsvis har man alltså i viss mån centraliserat ansvaret för normgivningen på redovisningens område i Sverige, eftersom BFN i princip skall ha sista ordet i alla frågor.⁹¹

4.5 *Ekonomiska förutsättningar*

Ett klassiskt exempel på *ekonomiska förutsättningar* som påverkade utformningen av normer inom redovisningsområdet var den kraftiga inflationen under 70-talet, vilken ledde till att företagen inkluderade inflationsredovisning i årsredovisningen. Detta område har idag fått en minskad betydelse, varför vi valt att bortse från dessa då vi inte anser att de idag inte har någon större påverkan på praxis.

4.6 *Normer och lagstiftning*

Det som ligger till grund för årsredovisningens utformning och innehåll, och därmed praxis i Sverige, är lagstiftning samt rekommendationer och uttalanden. Att här göra en genomgång av samtliga rekommendationer och uttalanden som finns på området vore ett allt för omfattande arbete. Vi redogör dock för ÅRLs inverkan på praxis samt vilken inverkan de olika normgivande organens rekommendationer och uttalanden har på praxis.

4.6.1 ÅRLs inverkan på praxis

Som en följd av EES-avtalet måste en mängd EG-regler införlivas med svensk lagstiftning, så även på redovisningsområdet. På bolagsrättens område finns tre direktiv som behandlar redovisningsfrågor, de fjärde, sjunde och elfte bolagsdirektiven, vilka ligger till grund för den nya årsredovisningslagen (ÅRL). EG-direktivens främsta syfte är att skapa en minsta gemensamma skyddsnivå för delägare, borgenärer och andra som träder i förbindelse med medlemsstaternas företag. Den nya lagen tillämpas från det räkenskapsår som påbörjades den 1 januari eller senare.⁹²

Redovisningslagstiftningens karaktär av ramlagstiftning innebär att man i den endast reglerar vilka grundläggande principer som skall gälla för redovisningen, samt vissa minimikrav på omfattningen av den information som skall lämnas externt. Anledningen till att Sverige valt denna modell är att man anser det vara omöjligt att i en generell lagstiftning reglera samtliga situationer som kan tänkas uppkomma. Dessutom anses att en detaljreglering skulle försvåra en successiv anpassning av redovisningspraxis till näringslivets förändring.

Lagstiftning anses dock vara ett något trubbigt instrument för att utveckla praxis. Lagstiftningens uppgift blir istället att sätta minimikrav och sålunda driva på efterslänrare. Ibland upplevs lagstiftningen till och med som ett hinder för utveckling av praxis och god

---

⁹¹ Intervju med Torulf Jönsson

⁹² FAR (1997)

redovisningssed. Lagen bör istället endast bekräfta det som anses vara en god utveckling av praxis, men inte innehålla detaljer som låser fast utvecklingen.⁹³

4.6.2 Förenklingar för små och medelstora bolag

Avsnitten 4.6.2 till 4.6.5 bygger på en intervju med Torulf Jönsson, som är aktiv inom BFN och BAS-gruppen.

Det har i en del fall framförts kritik mot att regelsystemet som styr årsredovisningen för små och medelstora bolag är alltför omfattande. En del av en möjlig lösning på detta problem vore att utveckla ett speciellt regelsystem för sådana bolag där ägare, bolagsstämman, styrelse och VD i realiteten är en och samma person. Man kan redan nu spåra att utvecklingen tenderar att gå något i den riktningen. Som exempel kan nämnas att det numera inte längre krävs en extern justeringsman till bolagsstämmans protokoll i dylika bolag, samt att de små och medelstora bolagen kommer att ges tillåtelse att presentera resultaträkningen i förkortad form.

Möjligen vore det önskvärt med ett förenklat regelverk på fler områden, men att åstadkomma förändringar för små och medelstora bolag vad gäller redovisning låter sig inte göras utan ansträngning. Det är i mångt och mycket en politisk fråga, innebärande att ett förslag till förändringar och förenklingar kan låta bra i ett inledande skede, men sedan stöter på patrull när försök till genomförande görs. Klagomål kan inkomma från ett antal instanser. RSV kan hävda att kontrollarbetet försvåras, åklagarmyndigheten kan invända med anledning av att brottsutredningar försvåras och polisens ekorotel kan bidra med argumentet att en förenkling öppnar för någon viss typ av ekonomisk brottslighet. Detta har historiskt inneburit att en del förslag till förändring och förenkling helt enkelt runnit ut i sanden.

Det bör också i detta sammanhang påpekas att ett mindre komplicerat regelverk för årsredovisningen gällande små och medelstora bolag, vilket skulle kunna medge en årsredovisning av mindre omfattning eller i förenklat och sålunda mindre informativt format, inte enbart vore av godo för berörda företag. Man är visserligen intresserad av att kunna upprätta sin årsredovisning till en låg kostnad, utan att avslöja alltför mycket av den egna verksamheten eller de förhållanden i vilka denna bedrivs, samtidigt som det kan vara av värde att kunna tillgodogöra sig vital information om sina konkurrenter, leverantörer och kunder. För att kunna göra en gedigen analys av förslagsvis en potentiell kunds betalningsförmåga, behövs tillgång till fyllig och detaljerad information, som rättvisande speglar dennes affärssituation. Möjligen är ett studium av årsredovisningen det enda sättet, varmed en insikt om en potentiell kunds verksamheten kan skapas, såvida inte en mycket god kontakt redan etablerats. Frågan om ytterligare lättnadsregler gällande de små och medelstora bolagens årsredovisningar, är alltså av tveeggad natur, då sådana kan inskränka möjligheten till insyn och påföljande analys. Här måste således en avvägning mellan bekvämlighet och informationsvärde göras. Allmänt om svenska bolags skyldighet att lämna information kan nämnas att vissa större bolag, som bedriver internationell verksamhet, har anfört att det är konkurrenssnedvridande att man i andra länder tillåts lämna en förkortad resultaträkning, medan man i Sverige tvingas lämna en fullständig resultaträkning.

---

⁹³ Jönsson, (1985), s.85

4.6.3 Hur behov av normgivning uppstår

Ett normgivande organ kan få indikation på att ett behov av kompletterande normgivning inom en viss del av redovisningen föreligger huvudsakligen på två olika sätt. Det ena är att det inkommer många frågor gällande något specifikt problem, innebärande att det föreligger en betydande efterfrågan på lösningar eller auktoritativa ingripanden. Det andra är på direkt uppmaning från lagstiftaren.

4.6.4 Spridningen av nya normer

De normgivande organen utkommer med viss regelbundenhet med ny normgivning på redovisningsområdet. Det är naturligtvis främst yrkeskåren bestående av revisorer och redovisningskonsulter som för sin yrkesutövning behöver tillgodogöra sig denna information, men även personal med ansvar för årsredovisningsfrågor i små och medelstora bolag behöver kunskap om nya lagar och normer. Till denna grupp sprids de lagar och normer som sedermera ligger till grund för den praxis som utvecklas, i praktiken av revisorerna genom de kontakter de har med sina klienter. Med självklarhet påverkas den praxis som sprids av respektive revisor av byråspecifika föreställningar och förhållningssätt. En del revisionsbyråer har gjort sig kända för att vara formalister, som i utformandet av årsredovisningar avviker mycket lite från gällande lag och föreliggande normer. Andra revisionsbyråer är måhända något mer liberala och flexibla därvidlag och använder sig av ett tillvägagångssätt som anses vara mer praktiskt och där man är mer benägen att acceptera avvikelser från lagstiftning och normer.

Eftersom ansvaret för tolkning av lagen i många fall med avsikt läggs på de normgivande organen och eftersom ansvaret för tolkning och spridning av normer med naturlighet faller på revisorer, skapas otvivelaktigt ett utrymme för feltolkningar som kan innebära att en ”dålig” praxis utvecklas. Att man genom att utforma sin årsredovisning på ett visst sätt bryter mot lagen eller normer förekommer, och ett par flagranta exempel skulle kunna ges. De normgivande organen görs medvetna om sådana missförhållanden genom dels egna undersökningar, dels debatter i tidskrifter som Balans och Dagens Industri.

4.6.5 Små och medelstora bolags påverkan på normbildningen

De små och medelstora bolagens direkta inverkan på normbildningen i Sverige är försumbar. Personal som sysslar med årsredovisningsfrågor inom dessa bolag förlitar sig i stor utsträckning på redovisningskonsulter och revisorer, och det är sällsynt att enskilda personer själva tar kontakt med exempelvis BFN. Istället har de indirekt påverkan på normbildningen genom exempelvis branschorganisationer, Företagarnas Riksorganisation, SRF, någon av de olika revisorsorganisationerna eller politiker. I samband med den stora arbetslösheten har politikerna fått ett ökat intresse för de små och medelstora bolagen, vilket möjligen kan få till följd att önskemål från berörda företag får ett större gehör i framtiden. Ett sätt att försöka påverka sin situation är att få en politiker att motionera i exempelvis en årsredovisningsfråga, som rör små och medelstora bolag. Det är visserligen ovanligt att en enskild motionär får genomslag för sin idé i riksdagen, men det finns något exempel där det lyckats.

Då man från normgivarens håll är medveten om att rekommendationer och uttalanden i första hand används, och således läses, av revisorer, redovisningskonsulter eller andra rådgivare med kompetens på området, tas det ingen speciell hänsyn till den bristande årsredovisningskompetens, som i många fall råder i de mindre bolagen. Det får till följd att rekommendationer och uttalanden inte heller anpassas till kompetensnivån i de mindre bolagen vad gäller komplexitet eller språkbruk, eftersom läsaren förutsätts vara insatt i såväl terminologi som problematik.

4.7 Användare

Gruppen användare består av flera undergrupper, till exempel nuvarande och möjliga placerare, kreditgivare och kunder, som alla på något sätt använder den information som står att finna i företagets årsredovisningar.

I litteraturen finns olika förklaringsansatser till varför företagen väljer att publicera just den information som de gör. Enligt Emmanuel, Otley & Merchant är redovisningens syfte att vara en kontrollfunktion, både för externa och interna intressenter. Syftet med att redovisa blir då att tillfredsställa olika intressenters behov, och informationen anpassas efter vem som efterfrågar den.⁹⁴

Intressentmodellen visar relationen mellan företagsledningen och företagets intressenter. Det argumenteras att alla de personer och grupper som har intresse i företaget har lika rätt till information och nytta ifrån företaget.⁹⁵

Flera författare menar däremot att företagets intressenter kan delas in i primära och sekundära "stakeholders", något som visar att de olika intressenterna inte har samma prioritet hos företagsledningen. De primära intressenterna består oftast av aktieägare, kreditgivare, anställda, samt staten ("the public stakeholder group"), men dessa är inte nödvändigtvis de samma för alla företag. Det blir därför viktigt att undersöka intressentsituationen i varje enskilt fall för att kunna avgöra vilken intressentgrupp som är den primära⁹⁶. De primära intressenterna anses vara avgörande för företagets överlevnad, medan de sekundära inte har en lika stor betydelse för företagets framtida verksamhet.⁹⁷ Donaldson och Preston menar att de normativa antaganden som görs om hur företagsledningen bör förhålla sig gentemot företagets intressenter är det centrala i intressentmodellen, och att man i den information som publiceras kommer att prioritera de intressenter som anses vara viktigast⁹⁸. Även Pfeffer och Salancik delar in intressenterna i två grupper och menar att företagsledningen i större utsträckning kommer att tillgodose informationsbehovet hos de intressenter som anses viktigast för företagets fortsatta verksamhet.⁹⁹

---

⁹⁴ Emmanuel, Otley & Merchant (1991), s. 7

⁹⁵ Lundahl & Skärvad (1982), s. 9ff

⁹⁶ Lundahl & Skärvad (1982), s. 19

⁹⁷ Clarksson (1995), s. 92ff

⁹⁸ Donaldson & Preston (1995), s. 65ff

⁹⁹ Pfeffer & Salancik (1978), s. 63ff

Enligt FASBs *Conceptual Framework* är syftet med redovisning att tillgodose nuvarande och potentiella placerare och kreditgivare så att dessa kan fatta rationella investeringsbeslut, vilket betyder att man fastställt att de primära intressenterna är placerare och kreditgivare. Det är sålunda användbarheten i beslutssituationer som bör styra redovisningens utseende.¹⁰⁰ Detta betonas även av Edenhammar, som också menar att det framförallt är informationsbehovet hos aktiemarknadens aktörer som bör styra det som redovisas¹⁰¹.

Genom *Conceptual Framework* har FASB konstruerat en referensram där man preciserar vad som är användbar information för aktiemarknadens aktörer. Man menar att det framförallt är av vikt att jämförbarheten mellan olika företag och mellan olika tidsperioder är tillfredsställande. För detta krävs både tillämplighet (relevance) och tillförlitlighet (reliability).

Liksom FASBs *Conceptual Framework* fokuserar *agentteorin* på förhållandet mellan företagsledningen och ägarna. Enligt agentteorin överensstämmer inte alltid ledningens motiv med ägarnas motiv. För att förmå ledningen att agera i enlighet med ägarnas önskemål utlovas belöningar åt ledningen då de agerar i ägarnas intresse. Oftast är detta belöningsystem kopplat till resultatet vilket betyder att resultatredovisningen får en väsentlig roll. Denna betydelse visar sig också i förhållandet till kreditgivare, då det är angeläget att visa upp ett gott resultat i bland annat kreditbedömningsprocesser.¹⁰² Det finns sålunda incitament för företagsledningen att hitta redovisningsmetoder som ökar det redovisade resultatet den innevarande perioden för att på så sätt öka sin ersättning samt för att undvika problem med kreditorer. På andra sidan står ägarna som så långt som möjligt vill undvika beskattning, något som betyder att dessa vill visa ett så lågt redovisat resultat som möjligt.¹⁰³

Redovisningens utformning kan också förklaras genom kontrakten eller förhållandena mellan företagsledningen och ägarna respektive företagsledningen och kreditgivarna samt övriga intressenter, såsom samhället och de anställda. De intressenter som man anser sig ha starkast relation till, genom explicita eller implicita kontrakt, kommer att styra vilken information företaget väljer att presentera.¹⁰⁴

Enligt Ijiris *Accountability-Based Conceptual Framework* är syftet med redovisningen att tillhandahålla ett rättvist system för informationsflödet mellan den som redovisar (accountor) och mottagaren (accountee) av det redovisade. Detta system bygger på relationen mellan de båda, vilket innebär att mottagaren har rätt till viss information, medan den som avger årsredovisningen har rätt att skydda sina intressen och således inte behöver ge mer information än mottagaren behöver. Han är tvungen att avge viss information, vare sig han vill eller ej, på grund av kontraktet som finns mellan honom och mottagaren av informationen. Redovisningen reglerar vad som ska redovisas, och innebär ett skydd både för den som redovisar och mottagaren, då den ser till att mottagaren får rätt information i rätt tid (timeliness) samtidigt som givaren inte måste avslöja allt om sin verksamhet. Ijiri menar således att det är viktigt att bestämma vem som är den huvudsakliga intressenten av redovisningen, för att kunna avge rätt information.¹⁰⁵

---

¹⁰⁰ Hendriksen & van Breda (1992), s. 127ff

¹⁰¹ Edenhammar & Hägg (red) (1997), s. 77

¹⁰² Hendriksen & van Breda (1992), s. 206ff

¹⁰³ Watts & Zimmerman (1978), s. 112ff

¹⁰⁴ Hendriksen & van Breda (1992), s. 211ff

¹⁰⁵ Ijiri (1983), s. 75

Sammanfattningsvis kan sägas att den information redovisas som man enligt lag är tvingad till, samt att de intressenter som anses vara väsentliga för bolagets fortlevnad prioriteras. Vidare önskar man från bolagens sida dölja den information som kan vara hämmande i olika situationer. Man försöker till exempel hålla nere resultatet för att undvika beskattning, och av konkurrensskäl hålla inne med information.

5 Intervjuer med revisorer

---

*I detta kapitel presenteras resultatet av de intervjuer som gjordes med revisorer. Syftet med intervjuerna var att vi skulle få revisorernas syn på årsredovisningspraxis i små och medelstora aktieföretag. För att ge en överskådlig och intressant bild presenteras här en sammanfattning av de svar som erhöles tillsammans med vissa belysande citat. I de flesta frågorna hade revisorerna mycket enhetliga uppfattningar, varför en särredovisning av respektive intervju hade inneburit många onödiga upprepningar. Presentationen är strukturerad efter det intervjuunderlag som användes vid intervjuerna (**bilaga x**). Varje fråga inleds med ett resonemang kring dess berättigande, varefter svaren redovisas.*

Vem utformar årsredovisningen?

Frågan ställdes för att visa vem som har starkast påverkan på årsredovisningens utformning.

Av samtliga svar från intervjuade revisorer framgår att årsredovisningarna i små företag (10/24-företag) nästan uteslutande utformas av revisorer. Anledningen till detta är att företag i denna storleksordning normalt inte har resurser och kompetens för detta arbete. Dessutom finns en uttalad vilja från revisionsbyråerna att själva utforma årsredovisningarna.

”På det sättet får vi dem precis som vi vill ha dem.”

Samtliga revisorer har också påtalat att det avgörande för vem som utformar årsredovisningen är huruvida det finns en ekonomiansvarig med årsredovisningskompetens på företaget. Eftersom det blir vanligare med en ekonomiavdelning med kompetens att göra årsredovisningar ju större företagen blir, förekommer det i större utsträckning att årsredovisningen utformas av personer på företagen i de medelstora bolagen (200/1000-företag). Normalt ligger brytpunkten vid ett trettiotal anställda innan man kan tala om en egen ekonomifunktion. I ett fåtal fall förekommer det också att en extern redovisningsbyrå utformar årsredovisningen. Eftersom den löpande bokföringen idag, till skillnad från tidigare, till största delen sköts av personer på företagen har detta dock minskat betydligt i omfattning under senare år.

Bland de mindre företagen faller det sig, med utgångspunkt i ovanstående, naturligt att personalen ej är delaktiga i arbetet med årsredovisningen och därför saknar inblick i ÅRL och de rekommendationer som finns. Man överlämnar istället helt åt revisionsbyrån att följa med och bevaka utvecklingen inom redovisningsområdet. Bland de företag som själva upprättar sin årsredovisning är kompetensen mycket varierande, vilket dock inte upplevs som något stort problem i själva arbetet med årsredovisningen, eftersom de berörda företagen i mycket stor utsträckning följer de mallar som företagets revisor föreslagit.

”Vi strävar efter att vara en ’trusted advisor’ till företagen.”

Kontakten med klienter är mycket varierande. Med vissa klienter har man kontakt endast gång om året, medan man med andra periodvis har daglig kontakt. De frågor som då behandlas har emellertid inte någon stor anknytning till upprättandet av årsredovisningen utan oftast intar revisorn här istället en konsultroll i olika frågor kring skatter, ägarförhållanden etc. Dessutom intensifieras kontakten med bolagen under tider med försämrad lönsamhet.

Har företagsledningen synpunkter på årsredovisningens utformning och innehåll?

För att ytterligare belysa vilket engagemang och intresse som finns i bolagen avseende årsredovisningsfrågor diskuterades denna fråga.

Vad gäller årsredovisningens innehåll och utformning, förekommer nästan aldrig några synpunkter från företagsledningens sida, utan man förlitar sig helt på revisorns kunskap och kompetens om vad som skall finnas med och på vilket sätt detta skall redovisas. Flertalet respondenter menar dock att de önskar att det från bolagens sida finns synpunkter på vad som skall återges i förvaltningsberättelsen. Vidare påtalas att det förekommer synpunkter som berör värdering och möjlighet till periodisering av inkomster respektive utgifter, något som indirekt påverkar årsredovisningens innehåll.

”Man vill helt enkelt få så lite skatt som möjligt.”

Flera av revisorerna framhåller även att vissa bolag av konkurrensskäl önskar redovisa så lite som möjligt i förvaltningsberättelsen.

Upplever Ni några problem vid upprättandet av årsredovisningen?

Vi anser frågan vara relevant med tanke på den nya årsredovisningslagen och de problem som den kan tänkas innebära.

Normalt upplever revisorerna inga problem vid upprättande eller revision av årsredovisningen. Eventuella problem framkommer istället i samband med årsbokslutet. Två av de revisorer vi intervjuat menar att anpassningen till den nya årsredovisningslagen inneburit en del merarbete och att det i samband med övergången förekom en hel del frågor kring värdering av olika poster, till exempel leasing, och framförallt vilka tilläggsupplysningar som skulle lämnas.

”Normalt sett, no problemo.”

Hahnsjö påstår dock att han tvärtom upplever mindre problem vid själva upprättandet av årsredovisningen efter det att den nya lagen trädde i kraft, eftersom deras kunder i samband med den nya lagen helt anammat de årsredovisningsmallar som utvecklats av revisionsbyrån.

Vilka intressentgrupper utgör de primära målgrupperna för årsredovisningen?

Frågan ställdes för att utröna vilken hänsyn som tas till olika intressentgrupper vid utformningen av årsredovisningen.

De flesta av de intervjuade revisorerna framhåller kreditgivaren, framförallt banken, som den huvudsakliga intressenten. Leverantörer och kunder är andra grupper som, beroende på företagets verksamhet och i vilken utvecklingsfas det befinner sig, kan ha intresse av årsredovisningarna. För kunden är det viktigt att man kan få en bild av leverantörens leveransförmåga, medan det för leverantören är av yttersta vikt att kundens betalningsförmåga kan fastställas. Sandén anser däremot att årsredovisningen fyller ett viktigt syfte främst för

ägare och styrelse, som i småföretag oftast är samma person. Hon menar att ägarna och styrelsen vid genomgången av årsredovisningen får ett konkret bevis på företagets utveckling under året. Andra revisorer hävdar dock att ägarna har så pass god insyn i företaget att det för deras del är mindre intressant vad som står i årsredovisningen.

”Om jag var på Mallorca i augusti förra året, vet jag väl om det.”

De anställda, som också utgör en intressentgrupp, får normalt information om resultat och ställning löpande under året och har därför oftast ett begränsat intresse för årsredovisningen. Vid en eventuell genomgång av årsredovisningen inför de anställda görs detta med en förkortad eller förenklad variant. Skattemyndigheten får idag normalt inte tillgång till hela årsredovisningen, om denna inte särskilt begärs in. Det har av intervjuerna framgått vara relativt sällsynt utan till skattemyndigheten lämnas istället ett SRU-dokument¹⁰⁶.

Vilken mjukvara används vid upprättandet av årsredovisningar?

Efter att studerat ett antal årsredovisningar, där många likheter framkommer, frågade vi oss vilken betydelse dataprogrammet, som används vid upprättandet av årsredovisningar, har.

Samtliga byråer vi varit i kontakt med använder sig av egenutvecklade Excelmallar för upprättandet av årsredovisningen. Två av revisionsbyråerna har dessutom specialutvecklade program, som sedan går att koppla till det revisionsprogram som används av byrån. Revisorerna ställer sig kritiska till att använda de standardiserade program som utvecklats av bland andra Hogia och Norstedt, om dessa inte anpassas till revisionsbyråns specifika krav.

”Man tar bara förra årets årsredovisning och justerar till årets siffror.”

Även de bolag som själva upprättar sin årsredovisning har normalt tillgång till de av revisionsbyrån utvecklade mallarna, vilket gör arbetet med själva upprättandet av årsredovisningen mycket enkelt.

Bokslutets saldon samlas i olika kontogrupper till respektive balans- och resultatpost, varefter de manuellt förs in i årsredovisningsmallen.

Vilken funktion har förvaltningsberättelsen i små och medelstora bolag och hur resonerar man vid författandet av den?

I stora bolag är förvaltningsberättelsens funktion uppenbar, men frågan ansågs angelägen för att undersöka dess funktion i små och medelstora bolag. Av de årsredovisningar vi studerat framgår att omfattningen av den information som presenteras skiljer sig åt. Oftast är den mycket sparsam, medan den i andra fall ger en större inblick i bolagets verksamhet. Hur mycket information lämnas och förekommer det invändningar från företagen om uppgifter som man av olika skäl inte vill lämna ut?

Vid resonemang kring förvaltningsberättelsens roll och författandet av denna, medger samtliga revisorer att den ofta är mycket sparsamt hållen. Nilsson menar att

---

¹⁰⁶ Standardiserat Räkenskapsutdrag

informationsinnehållet är storleks- och målgruppsberoende, där de medelstora bolagen normalt är mer angelägna om att återge rikare information i förvaltningsberättelsen än de små.

”Det är i förvaltningsberättelsen som företagsledningen bröstar sig.”

Hur årsredovisningen används mot olika intressentgrupper, det vill säga om den kan sägas utgöra ett led i marknadsföringen, framhålls också som en viktig faktor. Därför är man angelägen om att från bolagens sida själva har synpunkter på förvaltningsberättelsen. Förvaltningsberättelsens sparsamma innehåll beror enligt samtliga revisorer främst på ointresse från bolagets sida, och i viss mån även "lathet". Huvuddelen av revisorerna anser inte att årsredovisningen har någon funktion i marknadsföringen. Carlsson menar däremot att den i allt större utsträckning används vid presentation av företaget, till exempel i inledande kundkontakter. I vissa fall förekommer även att bolagen vill hålla nere informationsnivån gentemot konkurrenter. Vidare framhåller Kristiansson att ägaren, i motsats till förhållandet i börsnoterade bolag, ofta har en mycket stor inblick i verksamheten. Ägaren är därför medveten om, och integrerad i, de beslut som fattats under året, vilket innebär att förvaltningsberättelsen som informationskanal förlorat i betydelse. Därför menar han att det är naturligt att endast den information som måste finnas enligt lag redovisas. En annan tendens som samtliga revisorer ställer sig bakom är att de företag som uppvisar ett svagt eller vikande resultat oftast har en mer omfattande förvaltningsberättelse, för att förklara den negativa utvecklingen.

Vilken uppställningsform för resultaträkningen är vanligast och varför?

Enligt ÅRL skall resultaträkningen presenteras i antingen en kostnadsslagsindelad eller en funktionsindelad uppställningsform. Frågan ställdes för att undersöka vilken av de båda formerna som är mest förekommande bland små och medelstora bolag och av vilken anledning den ena föredras framför den andra.

Kristiansson och Sandén hävdar att den kostnadsslagsindelade resultaträkningen är den enda förekommande uppställningsformen bland deras klienter, medan övriga revisorer framhåller att de även har klienter som använder den funktionsindelade resultaträkningen.

”Storleken har betydelse.”

De små bolagen används i huvudsak den kostnadsslagsindelade uppställningsformen, eftersom denna är enklare och man slipper fördelningen per funktion, medan det bland de medelstora bolagen återfinns fler användare av den funktionsindelade resultaträkningen.

”Storleken har ingen betydelse.”

Det framkommer att även branschtillhörighet har inverkan på vilken uppställningsform som föredras. I handelsföretag som har en naturlig uppdelning i funktioner är det exempelvis vanligt att man använder sig av den funktionsindelade uppställningsformen. Kristiansson, Carlsson och Sandén påtalar också att en del bolag av konkurrensskäl vill dölja bruttoresultatet, vilket Hahnsjö och Wahlström endast stött på ett fåtal gånger. Kristiansson påpekar däremot att en del av hans klienter föredrar den funktionsindelade uppställningsformen, eftersom denna visar ett lägre täckningsbidrag än det som kan beräknas med utgångspunkt i den kostnadsslagsindelade resultaträkningen. Även BAS-kontoplanen

som lämpar sig för den kostnadsslagsindelade resultaträkningen bidrar till att många små bolag använder sig av denna uppställningsform.

För att få avge resultaträkning i förkortad form ställs från PRVs sida väldigt stora krav, och denna möjlighet anses idag vara i stort sett obefintlig, varför det inte finns några uttalade önskemål om detta.

Har bolagets storlek någon betydelse vid värderingen av balansräkningens poster?

Frågan ställdes för att avgöra vilket utrymme det finns att använda sig av olika värderingsprinciper och om bolagets storlek har någon inverkan på den värdering som görs.

Samtliga revisorer menar att man använder sig av god redovisningssed, och eftersom värderingsprinciperna är reglerade finns endast ett begränsat utrymme för att "bolla med" skatteaspekter. Man ser här ingen direkt koppling till företagets storlek eller branschtillhörighet, utan menar att värderingsprinciperna avgörs av de civil- och skatterättsliga regler som finns. Möjligen finns det en större insikt ute på de stora bolagev, vilket gör att man här har starkare åsikter angående värderingen av olika poster.

”Det är lättare att tämja ett litet bolag än ett börsbolag.”

De problem som upplevs i samband med värderingen av balansräkningens olika poster intar olika karaktär från situation till situation. Många anger dock att värdering av immateriella tillgångar är en av de svåraste posterna, där det i en del fall kan uppstå diskussion mellan bolagets styrelse och revisorn. Även lager, osäkra kundfordringar och skadestånd kan vara svåra att värdera. Avskrivningstiden upplevs däremot normalt inte som något problem. Den skall följa den ekonomiska livslängden, och en fastlagd avskrivningsplan och kan enligt revisorerna inte utnyttjas som en resultatregleringspost.

Lämnas mer information i tilläggsupplysningarna än vad lagen föreskriver?

ÅRL ställer relativt stora krav på tilläggsupplysningar. Frågan ställdes för att undersöka om det i årsredovisningarna endast lämnas ett minimum av tilläggsupplysningar eller om det förekommer information utöver ett minimum. Hur mycket information lämnas och förekommer det invändningar från företagen om uppgifter som man av olika skäl inte vill lämna ut?

I tilläggsupplysningarna lämnas endast de uppgifter som måste framgå, vilket främst beror på önskemål från företagets sida.

”I allmänhet så har man inte så mycket att säga om nötterna”

Revisorerna menar dock att tilläggsupplysningarna fyller ett viktigt syfte för att läsaren skall kunna tillgodogöra sig årsredovisningen. Ibland förekommer det att åsikterna om vad som ska specificeras i noter går i sår. Som exempel ges specifikation av upplupna kostnader där man ibland från bolagens sida av olika skäl vill dölja denna information.

Förekommer det att man från företagens sida vill undanhålla information?

Vår avsikt med frågan var att utröna i vilken utsträckning man från små och medelstora bolags sida önskar undanhålla information till olika intressenter. Och om så vore fallet, vilken information det då skulle avse?

Det visade sig att detta var en känslig fråga för flertalet av revisorerna och enligt revisorerna dem har endast ett fåtal bolag framför önskemål om att man skulle vilja undanhålla information.

”NEJ! Det sätter jag stopp för.”

Ett skäl som framförs till att man skulle kunna försöka dölja information är att man skulle vilja undanhålla ett dåligt resultat för exempelvis banken eller leverantörer. Vidare framhålls att ett bolag skulle kunna vilja aktivera större utgifter som en tillgång i balansräkningen, för att därigenom dölja en dålig ställning. Samtliga revisorer betonar dock att den information som är obligatorisk inkluderas i årsredovisningen. Däremot förekommer det att klienten vill senarelägga bokslutet och vänta med att skicka in årsredovisningen till PRV. Här har revisorerna identifierat ett tydligt mönster som visar att bolag med ett gott resultat vill få årsredovisningen klar så snabbt som möjligt medan bolag som går sämre försöker förhålla processen in i det längsta.

I vilken utsträckning är Redovisningsrådets rekommendationer tillämpliga även i små och medelstora bolag?

Redovisningsrådets rekommendationer är främst inriktade på publika företag. Frågan ställdes för att utreda om dessa rekommendationer även är tillämpliga i små och medelstora bolag, eller om det finns andra organ vars rekommendationer i större utsträckning påverkar praxis.

Av intervjuerna har det framgått att man anser att små och medelstora bolag i större utsträckning än stora, börsnoterade bolag följer de lagar och rekommendationer som finns inom redovisningsområdet. De intervjuade revisorerna menar alltså att det förekommer fler avvikelser från olika rekommendationer i de större bolagens årsredovisningar än i de små bolagens, vilket till största delen har sin grund i att de små och medelstora bolagen helt snällt följer den mall som finns utarbetad med årsredovisningslagen och olika rekommendationer som utgångspunkt. Det finns en mer eller mindre samstämmig uppfattning bland de intervjuade revisorerna i denna fråga.

”Det viktigaste är inte vilken rekommendation som följs utan att årsredovisningen upprättats i enlighet med god redovisningssed”

Sandén och Wahlström menar att Redovisningsrådet kommer få en ökad betydelse för praxis, på bekostnad av BFN och FAR. De hävdar vidare att det skulle bli ännu svårare om reglerna för bolag av olika storlek avvek för mycket från varandra. Kristiansson menar däremot att redovisningen inte alls försvåras av att det finns olika rekommendationer. Nilsson anser liksom Sandén att Redovisningsrådets rekommendationer gäller för de små och medelstora bolagen, men att även övriga organisationer har en påverkan på praxis. Spontant menar han

att de som har störst påverkan på praxis är revisorerna själva eftersom de i sitt arbete tillämpar de rekommendationer som de olika organen föreskriver.

6 Sammanfattning och slutsatser

För att på ett tydligt sätt återknyta till uppsatsens syfte görs i detta kapitel en sammanfattning av årsredovisningarnas faktiska utformning och innehåll utifrån de i tidigare kapitel redovisade undersökningarna. I samband med detta drar vi även slutsatser om vad som inverkar på årsredovisningspraxis och dess utveckling. Syftet med uppsatsen har varit att undersöka och redogöra för årsredovisningspraxis i små och medelstora bolag vilket vi anser oss ha uppfyllt i uppsatsens tidigare framställning. Kapitlet avslutas med ett antal av de viktigaste slutsatserna i punktform.

6.1 Förvaltningsberättelsen

Informationen i förvaltningsberättelsen i de årsredovisningar som undersökts är i de flesta fall mycket sparsam, och det är med utgångspunkt i enbart förvaltningsberättelsen svårt att få en överblick av bolagets verksamhet och utveckling. Av undersökningen framgår att lagens minimikrav följs, men att årsredovisningslagens karaktär av ramlag ger stort utrymme för tolkning av vad som skall framgå av förvaltningsberättelsen. Det sparsamma innehållet har enligt vår uppfattning sin grund i att det inte finns något intresse från bolagens håll att ge en utförlig förvaltningsberättelse, vilket i sin tur beror på avsaknaden av intressenter vars informationsbehov behöver tillfredsställas genom årsredovisningen. Kommunikationen till ägare är redan klar eftersom ägare, ledning och styrelse i dessa bolag oftast är samma person. Banken lägger ofta större vikt vid den personliga relationen, så även i kontakten till den intressent som flertalet av de intervjuade revisorerna ansett som viktigast, har årsredovisningen en undanskymd roll. Inte heller mot bolagets kunder och leverantörer, som är andra viktiga intressenter, ser man årsredovisningen och den verbala presentationen i förvaltningsberättelsen som ett kommunikationsmedel.

Förvaltningsberättelsen är den del av årsredovisningen i vilken bolagets egna åsikter i större utsträckning kan präglade innehållet. Att förvaltningsberättelsen inte är så fyllig tolkar vi som ointresse eller rent av som "lättja" från bolagens sida. Vidare kan förvaltningsberättelsens sparsamma innehåll förklaras av att bolagen av konkurrensskäl vill undvika att avslöja händelser och förhållanden som är fundamentala för bolagets konkurrensförmåga. I de fall då årsredovisningen innehåller en utförligare beskrivning av viktiga händelser och förväntad framtid, beror detta på att bolaget antingen visat ett dåligt resultat under innevarande år eller förväntar en resultatförsämring under kommande år.

I samtliga undersökta årsredovisningar återfinns en verksamhetsbeskrivning, eftersom man inte kan frångå detta med hänvisning till egen tolkning av lag och rekommendationer. Att så få redovisar viktiga händelser under året och bolagets förväntade framtid kan enligt vår tolkning kan ha två anledningar. Antingen anser bolagen att inga viktiga händelser värda att omnämnas har inträffat och att det inte finns något som påverkar framtiden i sådan utsträckning att detta bör redovisas, eller bryter man helt medvetet mot lagen.

I framtiden tror vi att årsredovisningen kan komma att användas som ett medel för kommunikation gentemot bolagets intressenter i större utsträckning än idag. Detta stärks av att det från vissa revisorers håll framkommit att det redan idag finns en viss trend i den

riktningen, och att en del revisorer uttrycker en önskan om en fortsatt utveckling åt det hållet. Eftersom det i vår undersökning framkommit att det i hög utsträckning är revisorerna som står för spridningen av årsredovisningspraxis i dessa bolag, ser vi årsredovisningens utökade roll som kommunikationsmedel som en möjlig framtid. Om man från ett bolags håll är mån om att ge ett gott intryck på såväl leverantörer som kunder ligger det ett värde i att uppvisa en innehållsrik och gedigen årsredovisning som rättvisande återspeglar bolagets affärssituation. Revisorns påskrift bidrar till att årsredovisningen besitter en legitimitet som inte uppnås i annat tryckt material som bolaget kan tänkas distribuera i kommunikationssyfte. Här måste således en avvägning mellan bekvämlighet och informationsvärde göras.

6.2 Resultaträkningen

Det har framkommit att den kostnadsslagsindelade resultaträkningen är den absolut vanligaste uppställningsformen för små och medelstora bolag. Detta är något som även bekräftas av revisorerna, vilka framhåller att denna variant är enklare eftersom man slipper uppdelningen per funktion samt att kontosalдона kan plockas direkt från huvudboken enligt BAS-kontoplanen. Vi anser detta vara helt naturligt eftersom det framförallt i små bolag kan vara svårt att hänföra kostnaderna till specifika avdelningar. Revisorernas inställning att den kostnadsslagsindelade uppställningsformen är enklare att såväl upprätta som revidera är något som vi tror har en stor inverkan på ovanstående utfall. Vidare ser vi SRF som en avgörande faktor i val av uppställningsform, eftersom de förordar den kostnadsslagsindelade resultaträkningen i små bolag där det inte finns en naturlig indelning i avdelningar. Liksom i fallet med förvaltningsberättelsen förekommer det att man som motiv för att välja endera uppställningsform önskar dölja information i resultaträkningen. Används den kostnadsslagsindelade krävs en viss arbetsinsats för att identifiera täckningsbidraget, men den funktionsindelade visar ett lägre täckningsbidrag. Den praktiska kostnadsfördelningen vid upprättande av den funktionsindelade resultaträkningen har varit föremål för en hel del diskussion, medan den kostnadsslagsindelade följer den kontoplan som finns i företaget. I förarbetena och i FARs vägledning finns endast ett begränsat stöd för hur fördelningen mellan tillverkning, försäljning och administration bör ske, och även i olika branschorganisationers råd och rekommendationer är det svårt att utläsa någon enhetlig bild av fördelningen mellan de olika funktionerna.

Vad gäller rubriker, delsummor och poster i resultaträkningen är "anarkin fullständig". En majoritet av bolagen har en eller flera "egenpåhittade" varianter i både rubriker och poster, vilket enligt vår tolkning skulle kunna vara ett försök att visa bolagets specifika förutsättningar. Även vid val av delsummor använder nära en tredjedel av bolagen en eller flera "egenpåhittade" varianter.

När det gäller benämning av delsummor är SRFs handledning populär, medan den när det gäller rubriker inte används överhuvudtaget och när det gäller poster endast undantagsvis används. Att man föredrar FARs rubriker eller egenpåhittade rubriker kan bero på att SRF rekommenderar att många fler rubriker används, något som kan minska överskådligheten. Endast i fyra fall har vi funnit att bolagen konsekvent använder sig av *ett* normgivande organs förslag till benämningar av rubriker, delsummor och poster, vilket i de fallen är FAR.

Årsredovisningslagens karaktär av ramlag gör att resultaträkningens rubriceringar får anpassas efter bolagets egna förutsättningar. Den "anarki" som råder inom detta område är

alltså inte att betrakta som ett regelrätt lagbrott. Däremot ställer vi oss något tveksamma till att en majoritet av bolagen använder sig av en eller flera egenpåhittade varianter, istället för att konsekvent följa de vägledningar från FAR, SRF och olika branschorganisationer som finns. Vi tycker att den här blandningen i vissa fall kan bidra till att en mer rättvisande bild ges, men vi vill samtidigt påpeka att den kan upplevas som en aning förvirrande och försämrar jämförbarheten mellan bolag, framförallt mellan de bolag som verkar i samma bransch. Intressant att nämna i detta sammanhang är att några av de bolag som i vår undersökning hävdar att de följer ett visst normgivande organ, sedan inte alls gör det. Detta tolkar vi som att man slentrianmässigt anger att årsredovisningen upprättats i enlighet med ett eller flera normgivande organs rekommendationer. Även här tror vi att det faktum att revisionsbyråerna använder mallar vid upprättandet av årsredovisningen får som konsekvens att sådana här påståenden "halkar" med. Att inget bolag redovisar resultaträkningen i förkortad form ser vi som naturligt eftersom det enligt tidigare undersökningar är mycket sällsynt att dispens utfärdas.

6.3 *Balansräkningen*

I motsats till resultaträkningen följer de flesta bolag årsredovisningslagen eller rekommendationer från FAR. Detta tror vi beror på att lagen är mycket striktare vad gäller balansräkningen än resultaträkningen. Vi kan inte med utgångspunkt i undersökningen se att bolagets storlek skulle ha någon inverkan vid värdering av balansräkningens poster. Man skulle kunna tänka sig att branschorganisationer skulle ha en viss påverkan på värderingen. Av de svar vi erhållit från revisorerna kan vi dock inte dra några enhetliga slutsatser om de branschpassade rekommendationernas betydelse. Några av revisorerna anser att branschtillhörighet absolut inverkar på värderingen av balansräkningens poster, medan andra framhåller motsatsen och gör gällande att de absolut inte ser något samband mellan bransch och värderingsprinciper. Generellt hänvisar dock samtliga revisorer till god redovisningssed och hävdar att det idag inte finns så stort utrymme för resultatreglering genom att "bolla med värdena". I samma andetag sägs dock att viss skattemässig hänsyn tas vid värderings- och periodiseringsfrågor, vilket vi finner vara något av en paradox.

Att bolagen valt att följa FARs vägledning vid rubricering av fordringar och därmed avviker från lagen är ett tydligt exempel på de normgivande organens betydelse för årsredovisningens innehåll och utformning, där ett normgivande organs uppfattning om vad som är god redovisningssed lett till en smärre avvikelse från lagen.

6.4 *Tilläggsupplysningarna*

I tilläggsupplysningarna finns en tydlig slentrianmässig inledning i flertalet av de undersökta årsredovisningarna, där det "rabblas" vilka redovisningsprinciper som använts, samt hur skulder och tillgångar värderats. Återigen tolkar vi detta som att revisionsbyråernas mallar följs blint och att ingen, vare sig från bolagens sida eller från revisorskåren, egentligen reflekterar över hur avsnittet om tilläggsupplysningar inleds eller vilka rekommendationer som följs. Flertalet revisorer anser det överflödigt att upplysa om att lagstiftningen följs och finner det därför onödigt att de redovisningsprinciper som återfinns i ÅRL räknas upp.

Bland de bolag vi undersökt redovisas endast det som enligt lag måste framgå. Här finns i likhet med balansräkningen inget egentligt spelrum varför det är naturligt att de lagstadgade noterna finns med.

Avsaknaden av specificering av förutbetalda intäkter och upplupna kostnader kan bero antingen på att bolagen inte anser dessa vara av väsentlig betydelse, och därmed anser sig följa lagen, eller att de avsiktligt bryter mot denna regel.

6.5 *Slutsatser*

Vad gäller årsredovisningens utformning och innehåll i små och medelstora bolag drar vi följande slutsatser:

- Årsredovisningarna ser i stort sett likadana ut, med minimal verbal information.
- Den information som presenteras innefattar ej mer än vad lagen föreskriver.
- Förvaltningsberättelsen är intetsägande, och informationen som finns i den är minimal och innefattar inte mer än vad lagen föreskriver.
- Bolagen använder kostnadsslagsindelad resultaträkning. Vid rubricering ger lagen utrymme för viss kreativitet varför det i resultaträkningen återfinns många ”egenpåhittade” varianter.
- ÅRLs uppställningsform för balansräkningen lämnar inget stort utrymme för egna tolkningar varför det är naturligt att årsredovisningarna i detta avseende uppvisar en större likformighet vid rubriceringar än resultaträkningen, där lagen tillåter en större företagsspecifik anpassning.
- I tilläggsupplysningarna redovisas ingen information utöver den lagstadgade.

Vad gäller faktorer som påverkar årsredovisningspraxis i små och medelstora bolag drar vi följande slutsatser:

- Revisorn har stort inflytande och stark påverkan vid arbetet med årsredovisningen.
- Avsaknaden av intressenter, i den utsträckning som finns till börsnoterade bolag, bidrar till den ringa informationsmängden.
- Intressenternas svaga intresse för årsredovisningen minskar informationsbehovet, eftersom de erhåller den information de anser vara nödvändig på annat sätt.
- Årsredovisningsfrågornas låga prioritet bland bolag av denna storlek påverkar innehållet i årsredovisningarna.

- Bolagens önskan om att till viss del undanhålla information för konkurrenter.
- Varje revisionsbyrå har egna mallar för uppställningen av årsredovisningen, vilket leder till revisionsbyråspecifika årsredovisningar.
- Praxis sprids i små bolag nästan uteslutande genom revisorerna, vilket bekräftas både i studien av årsredovisningar och intervjuundersökning.
- I vår intervjuundersökning har det framkommit att praxis och god redovisningssed betraktas som synonyma begrepp. Det har framkommit att det i många fall är de små bolagen som representerar den goda redovisningsseden
- Liksom Belkaoui hävdar, har det i våra undersökningar framkommit att det snarare är redovisningsteori som anpassas efter förekommande praxis än tvärtom och vid själva arbetet med årsredovisningen tas ingen direkt hänsyn till redovisningsteori.
- Traditionell intressentteori, som normalt beskriver förhållanden som gäller börsnoterade bolag, kan inte användas för att förklara varför årsredovisningspraxis är som den är i små och medelstora bolag.
- Redovisningsteori påverkar i viss mån normer och lagstiftning och har därmed en indirekt påverkan på praxis. Av ovanstående diskussion framgår dock att det inte finns någon enhetlig syn på huruvida redovisningsteori påverkas av praxis eller tvärtom.

6.6   *Alternativa angreppssätt och förslag till fortsatt forskning*

För att undersöka detta ämne grundligare skulle en framtida forskningsrapport kunna bygga på undersökning av ett betydligt större antal årsredovisningar. På så vis skulle årsredovisningspraxis i små och medelstora bolag fastställas med större statistisk säkerhet. Ett annat angreppssätt vore att endast studera 10/24- bolag respektive 200/1000-bolag.

För att ta reda på vilken inställning och attityd till årsredovisningen och arbetet med denna som finns på bolag av mindre storlek, skulle en undersökning av det kunna göras. På så sätt skulle man kunna få bolagens syn på årsredovisningen och på arbetet med den.

7 Källförteckning

7.1 Publicerade källor

Alvesson, M., Sköldberg, K., (1994), *Tolkning och reflektion*, Studentlitteratur

Arnell G, Gunnarsson A, ”Praktiska erfarenheter av årsredovisningslagen”, *Balans*, nr 1 1999

Belakaoui, A., (1985), *Accounting Theory*, SanDiego Harcourt

BFN R 4

BFN U 96:7 Årsredovisningens utformning

Bokföringslagen

Bokföringsnämndens praxis 1997

Byggtrepenörerna, (1996), Branschanpassat BR- och RR-schema (utkast)

Byggtrepenörerna, (1998), En branschrekommendation från Byggtrepenörerna
”Succesiv
vinstavräkning av entreprenaduppdrag”

Clarksson, M.B.E., (1995) ”A Stakeholder Framework for Analyzing and Evaluating Social Performance”, *The Academy of Management Review*, Vol. 20, Number 1, 1995

Donaldson, T., Preston, L.E., (1995), ” The Stakeholder Theory of the Corporation”, *The Academy of Management Review*, Vol. 20, Number 1, 1995

Edenhammar, H., Hägg, I., (red), (1997), *Makten över redovisningen*, SNS-förlag

Emmanuel, C., Otley, D., Merchant, K., (1991) *Accounting for Management Control*, Chapman and Hall

FAR, (1997), Den nya redovisningslagstiftningen

FARs samlingsvolym 1999

Gustafsson S, Kim U-S, Liw U, ”Vilken väg valde de stora företagen i nya ÅRL?”, *Balans*, nr 1 1999

Halvorsen, K., (1992), *Samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur

Hendriksen, E., van Breda M., (1992), *Accounting Theory*, Irwin

- Holme, I., & Solvang, B., (1991), *Forskningsmetodik*, Studentlitteratur,
- Hägg, I., Wiedersheim-Paul, F., (1987), *Att arbeta med modeller i företagsekonomi*, LIBER
- Ijiri, Y., (1983), "On the Accountability-Based Conceptual Framework", *Journal of Accounting and Public Policy*, Vol. 2, Number 2, 1983
- Jönsson, S., (1985), *Eliten och Normerna: drivkraften i utvecklingen av redovisningspraxis*, Bokförlaget Doxa
- Kylebäck, S., Brännström, P., (1998), *ÅRL i praktiken*, Ernst&Young
- Lundahl, U., Skärvad, P., (1991), *Utredningsmetodik för samhällsvetare och ekonomer*, Studentlitteratur
- Nilsson, S-A., (1998), *Redovisning av Goodwill: utveckling av metoder i Storbritannien, Tyskland och USA*, Lund University Press
- Patel, R., Tebelius, U., (red), (1987) *Grundbok i forskningsmetodik, kvalitativ och kvantitativ*
- Pettersson, G., (1996), "Konsten att skriva vetenskapliga rapporter", Ekonomihögskolan, Lund
- Pfeffer, J., Salancik, G.R., (1978), *The External Control of Organizations*,
- Remissvar från Redovisningsrådet, Prop 1995:96/10 del 2
- Rosengren & Arvidson, (1992), *Sociologisk metodik*, Almqvist & Wiksell
- SRF-mallar för årsredovisning –Handledning
- Statistiska Centralbyrån, (1998), *Basfakta 98 - tabeller ur företagsregistret*
- Watts, R.L., Zimmerman, J.L., (1978), "Towards a *Positive Theory* of the Determination of Accountancy Standards, *The Accounting Review*, Vol. 53, Number 1, 1978
- Wiedersheim-Paul, F., Eriksson, L. T., (1991), *Att utreda, forska och rapportera*, Liber ekonomi
- Wolk, Francis & Tearney, (1984), *Accounting Theory*, Kent Publishing Company

7.2 *Muntliga källor*

Carlsson, Göran, auktoriserad revisor, Ernst & Young

Hahnsjö, Magnus, auktoriserad revisor, KPMG

Kristiansson, Ulf, auktoriserad revisor, Kristianssons Revisionsbyrå

Nilsson, Stig, auktoriserad revisor, Ernst & Young

Sanden-Ljungberg, Marianne, auktoriserad revisor, Lindebergs Grant Thornton

Wahlström, Bengt, auktoriserad revisor, Arthur Andersen

7.3 *Elektroniska källor*

<http://www.europa.se/eurolex>, 1999-07-21

<http://www.srfkonsult.se/omsrf.htm>, 1999-06-15